

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З КУРСУ
«СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ»**

*для здобувачів денної та заочної форми навчання усіх спеціальностей
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти*

Рецензенти:

Дьяковська Г.О.

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, історії та соціально гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Радзієвська О.В.

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

М54 Методичні рекомендації та завдання до самостійної роботи з курсу «Соціально-політичні студії» для здобувачів денної та заочної форми навчання усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня вищої освіти [Електронний ресурс] / Уклад. Г.Д. Ємельяненко, Л.В. Абизова. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2024. 103 с.

Методичні рекомендації та завдання до самостійної роботи укладено відповідно до освітніх програм та навчальних планів підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх спеціальностей. У виданні відображено зміст силабусів та робочих навчальних програм «Соціально-політичні студії». Методичні рекомендації передбачено для засвоєння теоретичного матеріалу та можуть використовуватися на семінарських заняттях, для проведення контрольних та перевірочних робіт, заліків, семінарських занять, самостійної роботи, тощо. Рекомендовано для здобувачів денної та заочної форми навчання усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

*Друкується рішенням вченої ради
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол № 8 від 27.06.2024 р.)*

© ДДПУ, 2024

ЗМІСТ

1	ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	4
2	СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ.....	5
3	РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ.....	15
4	ГЛОСАРІЙ.....	26
5	ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	50
6	ПЕРЕЛІК ТЕМ ЕСЕ З КУРСУ «СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ».....	94
7	ПЕРЕЛІК ТЕМ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСКУСІЇ З КУРСУ «СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ».....	98
8	КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ВДОБУВАЧІВ.....	101

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Методичні рекомендації та завдання до самостійної роботи з курсу "Соціально-політичні студії" призначені для здобувачів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Курс є ключовим елементом у формуванні фундаментальних знань про соціальні та політичні процеси, які визначають сучасне суспільство.

Сучасний світ постійно змінюється під впливом різноманітних соціальних та політичних факторів. Розуміння цих процесів та їх впливу на життя суспільства стає надзвичайно важливим для майбутніх фахівців будь-якої галузі. Вивчення соціально-політичних студій допомагає здобувачам розвивати аналітичне мислення, критичний погляд на події та здатність розуміти складні взаємозв'язки в сучасному світі.

Методичні рекомендації надають не лише теоретичну базу, але й практичні інструменти для вивчення соціально-політичних явищ. Здобувачі матимуть можливість аналізувати актуальні проблеми, використовуючи різноманітні підходи та методи дослідження. Крім того, ці вказівки сприятимуть формуванню вмінь та навичок необхідних для самостійного осмислення та оцінки інформації, а також для виявлення власної позиції щодо соціальних та політичних питань.

Методичні рекомендації допоможуть здобувачам успішно вивчити навчальну дисципліну "Соціально-політичні студії" та відкрити для себе нові горизонти в розумінні сучасного світу.

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ»
підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
усіх спеціальностей**

Розробники:

Ємельяненко Г.Д. - доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Абзизова Л.В. - кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Рецензенти:

Радзівська О.В. - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Дьяковська Г.О. - кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Силабус розглянуто і схвалено на засіданні кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін

Протокол № 11 від «18» травня 2023 р.

Завідувач кафедри: В.А. Федь

**Опис навчальної дисципліни
«Соціально-політичні студії»**

Кількість кредитів	4
Рік підготовки, семестр	3 7
Компонент освітньої програми	Обов'язковий компонент
Викладач	Ємельяненко Ганна Дмитрівна доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, історії та соціально – гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» Абзизова Лариса Віталіївна кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Контактна інформація	yemelianenkoad@gmail.com

Консультації	Очні консультації: щоп'ятниці з 13:00 до 16:00 Онлайн консультації: за попередньою домовленістю
Анотація навчальної дисципліни	<i>Об'єкт вивчення навчальної дисципліни</i> – соціальні та політичні процеси, явища та інститути в сучасному суспільстві <i>Предмет вивчення навчальної дисципліни</i> – функціонування соціальних та політичних систем, які включають в себе аналіз структур, процесів, взаємовідносин, інститутів у сучасному суспільстві
Опис навчальної дисципліни	<i>Метою вивчення навчальної дисципліни є:</i> формування у здобувачів розуміння соціальних та політичних процесів, застосування теоретичних знань до аналізу суспільних явищ та розвиток критичного мислення у контексті політичної та соціальної діяльності <i>Ключові слова:</i> соціологія, політологія, влада, суспільство, держава, конституція, відповідальність, громадянин, еліта, соціальна мобільність, соціальна стратифікація, тощо. <i>Матеріали та ресурси:</i> <i>1) Рекомендована література:</i> 1. Березовська-Чміль О. Б. Політологія: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. 52 с. 2. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 416 с. 3. Демиденко Н. М. Політологія: навч. посіб. Суми: Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ, 2022. 318 с. ISBN 978-617-511-258-8 4. Довгаль О. В., Лесік І. М. Політологія: курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2022. 163 с. 5. Кормич Л., Милосердна І., Прохоренко А. Сучасні політичні процеси: навч.-метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2023. 58 с. 6. Мельник Л. М., Дужа І. А. Політологія: навчально-методичний посібник. Біла Церква, 2019. 426 с. ISBN 978-966-2122-67-1 7. Соціологія права: енциклопедичний словник / Л. М. Герасіна, О.Ю. 4. Панфілов, В.Л. Погрібна та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків: Право, 2020. 984 с. 17. 8. Соціально-гуманітарна сфера України в сучасних дискурсах: монографія; за заг. ред. проф. О. Ю. Панфілова. Харків: ХІФ КНТЕУ, Видавець О. А. Мирошніченко, 2019. 284 с. 9. Требін М. П. Соціально-політичні студії: посіб. для підгот. до іспиту. Харків: Право, 2019. 138 с

10. Філософсько-політологічні студії. Випуск 42. Збірник наукових праць. Львів: Видавничий дім "Гельветика", 2022. 358 с.

2) *Платформи та сервіси дистанційного навчання:*

Moodle дистанційний курс «Правознавство»: <https://moodle.ddpu.edu.ua/course/view.php?id=1277>

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Закон України «Про політичні партії в Україні». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>

2. Закон України «Про інформацію». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

3. Закон України «Про громадські об'єднання». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>

4. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

5. Інститут соціології НАН України. URL: <https://i-soc.com.ua>

6. Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. URL: <http://www.idss.org.ua>

7. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/?mid=7>

8. Інститут трансформації суспільства. URL: <http://www.soskin.kiev.ua>

9. Київський міжнародний інститут соціології. URL: <http://www.kiis.com.ua>

10. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

11. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <https://niss.gov.ua>

12. Представництво ООН в Києві. URL: <http://www.un.org.ua>

13. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

14. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань щодо врахування громадських інтересів під час розроблення проектів містобудівної документації на місцевому рівні». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/555-2011#Text>

Необхідне обладнання: Комп'ютер (ноутбук), мультимедійний проектор, фліпчарт, ватмани, маркери

Теми	Програма навчальної дисципліни містить такі теми: 1. Предмет, структура і функції курсу соціально-політичної студії (соціологія) 2. Історія розвитку соціально-політичної думки 3. Суспільство як цілісна система 4. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність 5. Суб'єкти суспільного життя (соціологія особистості, сім'ї, молоді, етносоціологія) 6. Сфери життєдіяльності соціальних суб'єктів (соціологія культури, соціологія освіти та науки) 7. Організація і проведення конкретно-соціологічних досліджень (розробка програми) 8. Предмет, структура і функції соціально-політичної студії (політична наука) 9. Політична система 10. Держава і громадянське суспільство 11. Політичне лідерство та політична еліта 12. Політична свідомість та політична культура
Методичні поради для викладачів «Як навчати?»	Методи навчання: – словесні (лекція (проблемна, розгляду конкретних ситуацій, консультація, круглий стіл тощо), дискусія, співбесіда, розповідь, пояснення тощо); – практичні (практичні заняття, вправи, кейси, розв'язання ситуацій, дидактична гра, діалог, дискусії, мозковий штурм, публічні виступи, презентації, захист результатів виконання групових або індивідуальних завдань (проектів), підготовка есе, метод рефлексії); – наочні (спостереження, демонстрування, ілюстрування, презентації, метод розробки ментальних карт тощо); – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання есе, рефератів тощо); – проектні (розроблення мініпроектів, робота у міні групах тощо); – цифрові (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо); – самостійна робота (робота із друкованими та електронними інформаційними ресурсами, тестові завдання, контрольні завдання, есе, робота з першоджерелами, робота з електронними носіями інформації тощо).
Методичні поради для	Здобувачі опрацьовують теоретичний матеріал лекцій, виконують завдання до практичних занять, самостійної роботи.

<p>Здобувачів «Як навчатися ?»</p>	<p>Комунікаційна політика. Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану пошту. Обов'язком здобувача є перевірка мінімум один раз на тиждень поштової скриньки та перегляд повідомлень відповідного дистанційного курсу на університетській платформі Moodle. Можлива комунікація телефоном чи іншими месенджерами за вимогою здобувача. Політика відвідування занять. Для здобувачів вищої освіти денної форми відвідування занять є обов'язковим – в оффлайн або онлайн режимі. Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, відрядження, які необхідно підтверджувати документами у разі тривалої (два тижні) відсутності. Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача або особисто, або через старосту академічної групи. Якщо здобувач вищої освіти захворів, ми рекомендуємо залишатися вдома і навчатися за допомогою дистанційної платформи. За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись дистанційно - в онлайн-формі, за погодженням з викладачем, деканатом.</p> <p><i>Види роботи здобувачів:</i> доповідь, есе, повідомлення, презентація, ментальна карта, виконання тестових і контрольних завдань, аналіз проблемних питань, статті, тези та виступи на наукових заходах.</p>
<p>Оцінюван ня</p>	<p><i>Види, методи та форми контролю.</i></p> <p>Види: поточний контроль, підсумковий контроль, семестровий контроль (семестровий залік).</p> <p>Методи: усне опитування, письмові роботи.</p> <p>Форми: індивідуальна та фронтальна перевірка.</p> <p>Організаційні процедури та порядок виявлення якості засвоєння навчального матеріалу, рівня відповідності отриманих знань, умінь і навичок здобутій кваліфікації в межах освітнього процесу здійснюється відповідно до Положення про контрольні заходи у „ДДПУ” (http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/003.pdf) Політика щодо оцінювання.</p> <p>Результати навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни визначаються у балах, що виставляються згідно з критеріями оцінювання, затвердженими в ДДПУ, а саме за</p>

100-бальною шкалою та національною п'ятибальною шкалою для заліків «зараховано», «незараховано»).
Навчальна дисципліна оцінюється максимальною оцінкою у 100 балів.

*Шкала оцінювання результатів навчання
здобувачів вищої освіти*

За акопичувальною 100 – бальною шкалою	За національною шкалою	
	для екзаменів, вітів з практики, курсів робіт	для заліків
90 – 100 балів	відмінно	зараховано
89 – 75 балів	добре	
60 – 74 балів	задовільно	
26 – 59 балів	незадовільно	не зараховано
0 – 25 балів	неприйнятно	

Критерії оцінювання заліку:

– на оцінку **«зараховано» (60-100 балів)** заслуговує здобувач вищої освіти, який за час відвідування лекційних, практичних та/або лабораторних занять й за виконану самостійну роботу отримав зазначену кількість балів протягом семестру;

– оцінка **«не зараховано» (0-59 балів)** виставляється здобувачеві вищої освіти, який за час відвідування лекційних, практичних та/або лабораторних занять й за виконану самостійну роботу не набрав 60 балів упродовж семестру, він має прогалини в знаннях основного навчально-програмного матеріалу.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти за лекції здійснюється за такими критеріями: присутність здобувача на лекції, складання її конспекту та активна участь у перебігу лекції.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти, отриманих під час практичного заняття здійснюється за такими критеріями:

– під час опитувань – за повну й ґрунтовну відповідь на сформульоване запитання з теми заняття;

– під час тестування – за правильні відповіді на запитання тесту з теми заняття;

– у процесі виконання ситуаційних вправ і завдань – за запропонований правильний алгоритм (послідовність) виконання завдання; за знання теоретичних основ проблеми, порушеної в завданні; за володіння формулами й

математичними методами, необхідними для виконання завдання; за отриманий правильний результат.

Оцінювання рефератів, доповідей, есе, презентацій тощо за визначеними темами здійснюється відповідно до таких критеріїв:

- за повноту та використання сучасних концепцій і джерел інформації (крім лекційного конспекту, має бути ще не менше трьох джерел інформації);

- за оформлення роботи згідно з вимогами і наявність посилань на використану літературу та джерела;

- за наявність змістовних висновків;

- за глибокі знання навчального матеріалу, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах.

У разі виявлення невідповідності результатів навчання окремим критеріям із тієї чи тієї форми контролю знань кількість балів, яка виставляється здобувачу, може бути знижена:

- за неповну відповідь;

- за кожен неправильну відповідь;

- за невчасне виконання завдання;

- за недостовірність поданої інформації;

- за недостатнє розкриття теми;

- за відсутність посилань на літературні джерела.

Результати поточних контролів рівня знань здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання (у вигляді певної кількості отриманих балів) обов'язково доводяться викладачем наприкінці кожного заняття до їхнього відома, виставляються в Журнал обліку роботи академічної групи та є підставою для одержання допуску до підсумкового контролю.

Оцінювання результатів навчання у формі семестрового заліку проводиться по закінченні вивчення навчальної дисципліни, зазвичай, на останньому практичному та/або лабораторному занятті або в період до початку екзаменаційної сесії відповідно до графіка освітнього процесу.

На останньому аудиторному занятті викладач зобов'язаний оголосити здобувачам вищої освіти відкрито (у присутності групи) накопичені ними бали поточного оцінювання з навчальної дисципліни, отримані під час лекційних, практичних та/або лабораторних занять та за виконану самостійну роботу. Залік, як форма контролю, передбачає зарахування здобувачеві балів, накопичених за результатами

поточного оцінювання з навчальної дисципліни (за наявності у здобувача не менше 60 балів за поточну роботу – без додаткового опитування) й не вимагає обов'язкової присутності здобувача вищої освіти.

Здобувач має право (за бажанням) підвищити власний результат оцінювання в балах з навчальної дисципліни, де формою контролю є залік, шляхом виконання завдань самостійної роботи, але не пізніше ніж до початку екзаменаційної сесії.

Розподіл балів із дисципліни

**Розподіл балів, що присвоюється здобувачам, із розподілом за темами за результатами поточного контролю
(денна форма навчання)**

Тема	Лекції		Практичні заняття		Самостійна робота	
	Мах	Міп	Мах	Міп	Мах	Міп
T 1	2	1	3	2	4	2
T 2	2	1	3	2	4	2
T 3	2	1	3	2	4	2
T 4	2	1	3	2	4	2
T 5	2	1	3	2	4	2
T 6	2	1	3	2	4	2
T 7	2	1	3	2	4	2
T8	2	1	3	2	4	2
T9	2	1	3	2	2	2
T10	2	1	3	2	2	2
T11	2	1	3	2	2	2
T12	2	1	3	2	2	2
Разом	4	2	36	24	40	24

**Розподіл балів, що присвоюється здобувачам, із розподілом за темами за результатами поточного контролю
(заочна форма навчання)**

Тема	Лекції		Практичні заняття		Самостійна робота	
	Мах	Міп	Мах	Міп	Мах	Міп
T1					4	2
T2					4	2
T3					4	2
T4	5	3	10	5	4	3
T5					4	3

T6			10	5	4	3
T7	5	3			4	3
T8					4	3
T9	5	3			4	3
T0	5	3			4	3
T1			10	5	5	3
T2					5	3
Разом	20	12	30	15	50	33

Політика щодо дедлайнів та перескладань, академічної доброчесності: перездача та повторне вивчення дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в ДДПУ (<http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/025.pdf>) Положення про академічну доброчесність педагогічних, науково-педагогічних працівників та здобувачів у ДДПУ (<http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/012.pdf>)

Політика щодо:

✓ *дедлайнів:* роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (від -1 бала до -5 балів).

✓ *перескладання:* у разі отримання оцінки «незадовільно» здобувач має право на два перескладання: викладачу та комісії.

У разі, якщо здобувач вищої освіти не з'явився в день складання екзамену з поважної причини, підтвердженої документально, у відомість обліку успішності ставиться запис «не з'явився», а здобувач має право перескласти екзамен викладачеві у визначений деканатом день.

Здобувач, який протягом семестру не набрав 60 балів з навчальної дисципліни, вважається недопущеним до складання екзамену з цієї дисципліни, й у відомість обліку успішності ставиться запис «не допущений». Здобувач має право допрацювати необхідні бали за погодженням з викладачем та перескласти екзамен викладачеві у визначений деканатом день.

оскарження оцінювання: Якщо здобувач не згоден з оцінюванням його знань він може звернутися до апеляційної комісії та оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

✓ *академічної доброчесності* для здобувачів передбачає:

– самостійне виконання навчальних завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з

	<p>особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);</p> <ul style="list-style-type: none"> – посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; – дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; – надання достовірної інформації щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації. <p>За порушення академічної доброчесності здобувачі ДДПУ можуть бути притягнуті до такої відповідальності:</p> <ul style="list-style-type: none"> – повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); – повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; – позбавлення академічної стипендії відповідно до норм чинного законодавства; – позбавлення наданих ДДПУ пільг з оплати навчання (за умови їх отримання); – усне зауваження від працівника або уповноваженого представника адміністрації (керівника кафедри, факультету тощо) та попередження про можливість притягнення до академічної відповідальності; – повторне виконання завдання; – зниження оцінки за виконання завдання; – усне чи письмове повідомлення юридичної або фізичної особи, яка здійснює оплату за навчання, про факт порушення; – виключення з рейтингу претендентів на отримання академічної стипендії або нарахування штрафних балів у такому рейтингу; – позбавлення права брати участь у конкурсах на отримання стипендій, грантів тощо; <p>відрахування.</p>
--	--

<p>Переваги вивчення навчальної дисципліни «Бонус вивчення»</p>	<p>Навчальну дисципліну «Соціально-політичні студії» розроблено відповідно до потреб та особливостей кожного здобувача, ураховано:</p> <ul style="list-style-type: none"> - різноманітність методів навчання, що дозволяють оптимізувати процес засвоєння соціально-політичних знань; - персональні інтереси та професійні цілі кожного здобувача для забезпечення максимального ефективного навчання. <p>Вивчення даного курсу передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розуміння основних принципів та концепцій соціально-політичних студій; - аналіз ролі громадських організацій, правових інструментів та механізмів захисту прав та свобод людини; - вивчення основних тенденцій та динаміки сучасного суспільства, включаючи демографічні зміни, розвиток технологій, соціальні рухи та інші аспекти; - розвиток політичної культури та формування суспільної свідомості; - вивчення міжнародних конфліктів, співробітництва, глобальних проблем, роль міжнародних організацій та інших.
--	---

**РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ**

**підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
усіх спеціальностей**

Розробники:

Смельяненко Г.Д. - доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Абизова Л.В. - кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Рецензенти:

Радзівська О.В. - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Дьяковська Г.О. - кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін

Протокол № 11 від «18» травня 2023 р.

Завідувач кафедри: В.А. Федь

Затверджено та рекомендовано до впровадження вченою радою Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» “29” червня 2023 р., протокол № 9

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Обов'язкова	
Загальна кількість годин – 120	Рік підготовки:	
	3-й	3-й
	Семестр	
	6-й	6-й
Тижневих годин для денної форми навчання: контактних – 2,8 самостійної роботи здобувача – 4,2	Лекції	
	24 год.	8 год.
	Практичні	
	24 год.	6 год.
	Самостійна робота	
	год. 72	год. 106
	Вид контролю: залік	

Метою вивчення навчальної дисципліни «Соціально-політичні студії» є формування у здобувачів розуміння соціальних та політичних процесів, застосування теоретичних знань до аналізу суспільних явищ та розвиток критичного мислення у контексті політичної та соціальної діяльності

**2. Матриця компетентностей, програмних результатів навчання,
методів навчання, методів контролю з навчальної дисципліни
«Соціально – політичні студії»**

Компетентності, які формуються з посиланням на шифр відповідно до освітньої програми	Програмні результати навчання з посиланням на шифр відповідно до ОП	Методи навчання	Методи контролю
		<p>– словесні (лекція (проблемна, розгляду конкретних ситуацій, консультація, круглий стіл тощо), дискусія, співбесіда, розповідь, пояснення тощо);</p> <p>– практичні (практичні заняття, вправи, кейси, розв'язання ситуацій, дидактична гра, діалог, дискусії, мозковий штурм, публічні виступи, презентації, захист результатів виконання групових або індивідуальних завдань (проектів), підготовка есе, метод рефлексії);</p> <p>– наочні (спостереження, демонстрування, ілюстрування, презентації,</p>	<p>Спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, есе, наукове повідомлення, доповідь, презентації, виконання самостійних та контрольних завдань, залік</p>

		<p>метод розробки ментальних карт тощо);</p> <ul style="list-style-type: none"> – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання есе, рефератів тощо); – проєктні (розроблення мініпроєктів, робота уміні групах тощо); – цифрові (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо); <p>самостійна робота (робота із друкованими та електронними інформаційними ресурсами, гестові завдання, контрольні завдання, есе, робота з першоджерелами, робота з електронними носіями інформації тощо).</p>	
--	--	--	--

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	зокрема				усього	зокрема			
л		п	лаб	с.р.	л		пр	лаб	с.р.	
Тема 1. Предмет, структура і функції курсу соціально-політичної студії (соціологія)	9	2	2		6	9				9
Тема 2. Історія розвитку соціально-політичної думки	9	2	2		6	11	2			9
Тема 3. Суспільство як цілісна система	9	2	2		6	9				9
Тема 4. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність	9	2	2		6	11		2		9
Тема 5. Суб'єкти суспільного життя (соціологія особистості, сім'ї, молоді, етносоціологія)	9	2	2		6	9				9
Тема 6. Сфери життєдіяльності соціальних суб'єктів (соціологія культури, соціологія освіти та науки)	9	2	2		6	11				9
Тема 7. Організація і проведення конкретно-соціологічних досліджень	9	2	2		6	11	2	2		9

(розробка програми)									
Тема 8. Предмет, структура і функції соціально-політичної студії (політична наука)	9	2	2		6	9			9
Тема 9. Політична система	9	2	2		6	11	2	2	9
Тема 10. Держава і громадянське суспільство	9	2	2		6	11	2		9
Тема 11. Політичне лідерство та політична еліта	9	2	2		6	11			8
Тема 12. Політична свідомість та політична культура	9	2	2		6	9			8
Усього годин	120	24	24		72	120	8	6	106

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Години	
		дфн	зфн
1	Тема 1. Предмет, структура і функції курсу соціально-політичної студії (соціологія)	2	
2	Тема 2. Історія розвитку соціально-політичної думки	2	
3	Тема 3. Суспільство як цілісна система	2	
4	Тема 4. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність	2	2
5	Тема 5. Суб'єкти суспільного життя (соціологія особистості, сім'ї, молоді, етносоціологія)	2	
6	Тема 6. Сфери життєдіяльності соціальних суб'єктів (соціологія культури, соціологія освіти та науки)	2	
7	Тема 7. Організація і проведення конкретно-соціологічних досліджень (розробка програми)	2	2
8	Тема 8. Предмет, структура і функції соціально-політичної студії (політична наука)	2	
9	Тема 9. Політична система	2	2

10	Тема 10. Держава і громадянське суспільство	2	2
11	Тема 11. Політичне лідерство та політична еліта	2	
12	Тема 12. Політична свідомість та політична культура	2	
	Разом	24	8

4.2. Теми практичних занять

№ з п	Назва теми	Години	
		ДФ Н	ЗФН
1	Предмет, метод і структура курсу	2	
2	Основні віхи світової та вітчизняної соціально-політичної думки	2	2
3	Суспільство як соціальна система	2	
4	Громадська думка як соціальне явище	2	2
5	Політика як соціальний інститут	2	
6	Основні політичні ідеології та політичні режими сучасності	2	
7	Політичні партії і партійні системи	2	2
8	Міжнародні політичні процеси	2	
	Разом	16	6

4.3. Самостійна робота

№ з п	Назва теми	Години	
		ДФН	ЗФН
1	Основні завдання та функції соціально-політичної науки	6	9
2	Соціально-політична думка епохи Відродження та Нового часу	6	9
3	Взаємозв'язок соціології і формування особистості: теорії та емпіричні дослідження	6	9
4	Трансформація сім'ї як соціального інституту в умовах сучасного суспільства: аналіз тенденцій та вплив на індивідуальність	6	9
5	Соціальна стратифікація та соціальна мобільність: аналіз тенденцій та вплив на індивідуальний розвиток	6	9
6	Роль освіти як соціального інституту у формуванні та розвитку сучасного суспільства	6	9
7	Право як відображення соціальних відносин та інститутів: аналіз впливу соціального контексту на формування та розвиток правової системи	6	9
8	Динаміка влади та політики в сучасному світі: аналіз тенденцій та вплив на суспільство	6	9

9	Структура держави, форми державного устрою і правління: аналіз теоретичних концепцій та практичних реалій	6	9
10	Світова політика як соціальний феномен: вплив глобалізації та міжнародних відносин	6	9
11	Соціальні якості політичних лідерів, функції та механізми впливу: аналіз культурних, психологічних та інституціональних аспектів	6	8
12	Поняття, структура і функції політичної культури: роль у формуванні та зміцненні демократії та громадянського суспільства	6	8
Всього		72	106

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Результати навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни визначаються у балах, що виставляються згідно з критеріями оцінювання, затвердженими в ДДПУ, а саме за 100-бальною шкалою та національною п'ятибальною шкалою для заліків («зараховано», «незараховано»).

Навчальна дисципліна оцінюється максимальною оцінкою у 100 балів.

Шкала оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

За накопичувальною 100 – бальною шкалою	За національною шкалою	
	для екзаменів, звітів з практики, курсівих робіт	для заліків
90 – 100 балів	відмінно	зараховано
89 – 75 балів	добре	
60 – 74 балів	задовільно	
26 – 59 балів	незадовільно	не зараховано
0 – 25 балів	неприйнятно	

Критерії оцінювання заліку:

- на оцінку **«зараховано» (60-100 балів)** заслуговує здобувач вищої освіти, який за час відвідування лекційних, практичних та/або лабораторних занять й за виконану самостійну роботу отримав зазначену кількість балів протягом семестру;

- оцінка **«не зараховано» (0-59 балів)** виставляється здобувачеві вищої освіти, який за час відвідування лекційних, практичних та/або лабораторних занять й за виконану самостійну роботу не набрав 60 балів упродовж семестру, він має прогалини в знаннях основного навчально-програмного матеріалу.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти за лекції здійснюється за такими критеріями: присутність здобувача на лекції, складання її конспекту та активна участь у перебігу лекції.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти, отриманих під час практичного заняття здійснюється за такими критеріями:

- під час опитувань – за повну й ґрунтовну відповідь на сформульоване запитання з теми заняття

- під час тестування – за правильні відповіді на запитання тесту з теми заняття;

- у процесі виконання ситуаційних вправ і завдань – за запропонований правильний алгоритм (послідовність) виконання завдання; за знання теоретичних основ проблеми, порушеної в завданні; за володіння формулами й математичними методами, необхідними для виконання завдання; за отриманий правильний результат.

Оцінювання рефератів, доповідей, есе, презентацій тощо за визначеними темами здійснюється відповідно до таких критеріїв:

- за повноту та використання сучасних концепцій і джерел інформації (крім лекційного конспекту, має бути ще не менше трьох джерел інформації);

- за оформлення роботи згідно з вимогами і наявність посилань на використану літературу та джерела;

- за наявність змістовних висновків;

- за глибокі знання навчального матеріалу, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах.

У разі виявлення невідповідності результатів навчання окремим критеріям із тієї чи тієї форми контролю знань кількість балів, яка виставляється здобувачу, може бути знижена:

- за неповну відповідь;

- за кожну неправильну відповідь;

- за невчасне виконання завдання;

- за недостовірність поданої інформації;

- за недостатнє розкриття теми;

- за відсутність посилань на літературні джерела.

Результати поточних контролів рівня знань здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання (у вигляді певної кількості отриманих балів) обов'язково доводяться викладачем наприкінці кожного заняття до їхнього відома, виставляються в Журнал обліку роботи академічної групи та є підставою для одержання допуску до підсумкового контролю.

Оцінювання результатів навчання у формі семестрового заліку проводиться по закінченні вивчення навчальної дисципліни, зазвичай, на останньому практичному та/або лабораторному занятті або в період до початку екзаменаційної сесії відповідно до графіка освітнього процесу.

На останньому аудиторному занятті викладач зобов'язаний оголосити здобувачам вищої освіти відкрито (у присутності групи) накопичені ними бали поточного оцінювання з навчальної дисципліни, отримані під час лекційних, практичних та/або лабораторних занять та за виконану самостійну роботу. Залік, як форма контролю, передбачає зарахування здобувачеві балів, накопичених за результатами поточного оцінювання з навчальної дисципліни (за наявності у здобувача не менше 60 балів за поточну роботу – без

додаткового опитування) й не вимагає обов'язкової присутності здобувача вищої освіти.

Здобувач має право (за бажанням) підвищити власний результат оцінювання в балах з навчальної дисципліни, де формою контролю є залік, шляхом виконання завдань самостійної роботи, але не пізніше ніж до початку екзаменаційної сесії.

6. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: завдання для вхідного, поточного та підсумкового контролю, взаємоконтролю (взаємооцінювання), самоконтролю (рефлексія), усного, письмового опитування, оцінювання самостійної роботи (повідомлення, презентація, есе, ментальна карта, таблиця), семестровий залік.

7. Рекомендована література

Основна

1. Березовська-Чміль О. Б. Політологія: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. 52 с.

2. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 416 с.

3. Демиденко Н. М. Політологія: навч. посіб. Суми: Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ, 2022. 318 с. ISBN 978-617-511-258-8

4. Довгаль О. В., Лесік І. М. Політологія: курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2022. 163 с.

5. Кормич Л., Милосердна І., Прохоренко А. Сучасні політичні процеси: навч.-метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2023. 58 с. ISBN 978-966-928-941-4

6. Мельник Л. М., Дужа І. А. Політологія: навчально-методичний посібник. Біла Церква, 2019. 426 с. ISBN 978-966-2122-67-1

7. Соціологія права: енциклопедичний словник / Л. М. Герасіна, О.Ю. 4. Панфілов, В.Л. Погрібна та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків: Право, 2020. 984 с. 17.

8. Соціально-гуманітарна сфера України в сучасних дискурсах: монографія; за заг. ред. проф. О. Ю. Панфілова. Харків: ХІФ КНТЕУ, Видавець О. А. Мирошніченко, 2019. 284 с.

9. Требін М. П. Соціально-політичні студії: посіб. для підгот. до іспиту. Харків: Право, 2019. 138 с

10. Філософсько-політологічні студії. Випуск 42. Збірник наукових праць. Львів: Видавничий дім "Гельветика", 2022. — 358 с.

Допоміжна

1. Герасіна Л. М. Наративи міжнародної конфліктності – глобальна турбулентність або деструкції світової системи? Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Політологія. 2020. № 2(45). С. 8–24.

2. Історія української соціологічної думки: навчальна біографічна

енциклопедія / За наук. ред. В.М. Пічі [В.М. Онищук, Ю.Ф. Пачковський, Н.М. Цимбалюк та ін.]. Львів : «Новий Світ – 2000», 2020. 336 с.

3. Клімова Г.П. Феномен політичної культури: теоретико-методологічний дискурс. Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Політологія. 2020. № 2. С.56-71.

4. Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції: монографія / [О.О. Безрук, В.С. Бліхар, Л.М. Герасіна та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2019. 744 с.

5. Пономарьов О., Черемський М. Українська освіта в контексті європейського освітнього простору. Новий колегіум. 2023. № 1-2. С. 38–45.

6. Політичні трансформації сучасного суспільства : зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 24 лютого 2022 р.). Полтава : ПДАУ, 2022. 187 с.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Закон України «Про політичні партії в Україні». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>

2. Закон України «Про інформацію». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

3. Закон України «Про громадські об'єднання». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>

4. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

5. Інститут соціології НАН України. URL: <https://i-soc.com.ua>

6. Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. URL: <http://www.idss.org.ua>

7. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/?mid=7>

8. Інститут трансформації суспільства. URL: <http://www.soskin.kiev.ua>

9. Київський міжнародний інститут соціології. URL: <http://www.kiis.com.ua>

10. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

11. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <https://niss.gov.ua>

12. Представництво ООН в Києві. URL: <http://www.un.org.ua>

13. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

9. Посилання на дистанційний курс

Дистанційний курс «Соціально – політичні студії» <https://moodle.ddpu.edu.ua/course/view.php?id=1277>

Глосарій

Абсентеїзм – байдуже ставлення людей до своїх громадянсько-політичних прав, в тому числі ухиляння громадян, які мають виборче право, від участі у виборах.

Авантюризм політичний (фр. – пригода) – політичні наміри і дії, що спираються на інтригу, обман чи на віру в щасливу долю та спрямовані на здійснення політичної мети без урахування політичних сил і можливостей, покладаючись на випадковий успіх.

Автократія (грец. – самодержавство) – одна з форм правління, що передбачає необмежене та безконтрольне повновладдя однієї особи в державі. В сучасній політологічній науці вживається на позначення тоталітарних і авторитарних політичних режимів, що характеризуються необмеженою і безконтрольною владою вождя.

Авторитаризм (лат. – влада, вплив) – політичний режим, що характеризується зосередженням влади в руках однієї особи або обмеженої групи осіб, звуженням політичних прав і свобод громадян та їх суспільно-політичних організацій, жорсткою регламентацією їхньої активності, різким скороченням прерогатив та повноважень демократичних інституцій.

Агітація (лат. – приведення в рух, спонування) – поширення шляхом бесід, доповідей, виступів на мітингах, зборах, через ЗМІ, кіно, засоби образотворчого мистецтва та художню літературу певних ідей і лозунгів, які спонукають маси до активних політичних дій, впливають на їхню свідомість та настрої.

Адміністративний ресурс – використання управлінської вертикалі влади з метою мобілізації організаційних, фінансових, інформаційних можливостей задля досягнення політичного результату.

Анархізм (грец. – безвладдя) – соціально-політична течія, що проголошує знищення держави і заміну будь-яких форм примусової влади вільною і добровільною асоціацією громадян.

Антисистемні партії – партії, що не сприймають існуючої політичної системи, радикальними діями намагаються розхитати законність існуючого режиму задля зміни політичної системи.

Атомізована партійна система – система, що характеризується наявністю багатьох нечисленних і незначних за впливовістю політичних партій та формуванням уряду на основі широкої коаліції або на позапартійній основі.

Агресивність (від лат. *aggredior* - нападаю) - емоційний стан і риса характеру людини. Характеризується імпульсивною активністю поведінки, афективними переживаннями - гніву, злості, прагненням заподіяти іншому травму (фізично чи морально).

Адаптація (від лат. *adapto* - пристосовую) - зміна параметрів чутливості аналізаторів, пристосування їх до подразників (наприклад, око адаптується при сприйманні віддаленого об'єкта завдяки механізмам акомодациї та конвергенції). Соціально-психологічна А. особистості в групі чи колективі забезпечується завдяки функціонуванню певної системи механізмів (рефлексії, емпатії, прийому соціального зворотного зв'язку тощо).

Адаптація соціальна - процес і результат активного пристосування індивіда, групи до умов соціального середовища, до суспільних умов життя, що змінюються або що вже змінилися. У А.с. виділяють дві форми: а) активну, коли суб'єкт прагне впливати на середу з метою її зміни (наприклад, зміни цінностей, форм взаємодії і діяльності, які він повинен освоїти); б) пасивну, коли суб'єкт не прагне до такого впливу і зміни. Показниками успішної А.с. виступає високий соціальний статус індивіда (групи) в даному середовищі, його психологічне задоволення цим середовищем загалом і його найбільш важливими елементами (зокрема, задоволення роботою, її умовами і змістом, винагородою, організацією). Показниками низької А.с. є переміщення суб'єкта в інше соціальне середовище (текучість кадрів, міграція, розлучення), аномія і поведінка, що відхиляється. Успішність А.с. залежить від характеристики середовища і суб'єкта.

Адміністрація - органи управління, що здійснюють на підставі наданих їм прав виконавчо-розпорядчі функції по підтримці певного порядку, організації діяльності на підприємствах і в установах, в рамках окремих районів, територіальних утворень і інших спільнот. А. має також соціальні служби всіх рівнів. А. покликана здійснювати управління соціальною роботою в межах своєї компетенції.

Багатопартійна система – система, в якій більше двох партій мають змогу реально впливати на функціонування державної влади. За критерій визначення кількості впливових партій прийнято вважати отримання ними в результаті виборів представництва у парламенті.

Багатопартійність – стан політичної системи, який характеризується наявністю в суспільстві більше двох впливових політичних партій, взаємини між якими базуються на реальній конкуренції за владу.

«Брудні» політичні технології – політичні технології, застосування яких передбачає пряме порушення чинного законодавства.

Бюрократизм (фр. – бюро, контора, грец. – влада) – спосіб прояву негативних якостей бюрократії як осібною (окремого) чиновницько-адміністративного прошарку держави. Бюрократичне ставлення є формою вияву суперечностей, антагонізмів між державою і суспільством, владою і громадянами.

Бюрократія (фр. – бюро, канцелярія та гр. – влада) – система управління, що опирається на розгалужену та ієрархізовану структуру чиновницького апарату.

Бесіда - у психології (дитячій, педагогічній, соціальній) - один із прийомів вивчення психіки особистості.

Бідність - показник прибутку сім'ї (або людини, що окремо мешкає) з урахуванням числа її членів, віку її голови і кількості дітей до 18 років, відповідає мінімальному рівню споживання. Б. визначається як нестача коштів, прибутків, покликаних задовольняти матеріальні і інші потреби людей. Бідні або незаможні люди, чий місячний прибуток на одного члена сім'ї

менше мінімального споживчого кошика (мінімального споживчого бюджету) або рівний мінімальній заробітній платі. У 90-е роки в Росії системна криза зумовила необхідність користуватися в рішенні задач соціального захисту населення показником мінімальної заробітної плати, а не прожиткового мінімуму. Рівень Б. в суспільстві використовується для встановлення розміру мінімальної заробітної плати, пенсій, допомог, стипендій, кошторису витрат на кількість громадян в будинках для старезних, інвалідів, дітей в дитячих будинках і будинках дитини, хворих в лікарнях, засуджених у виправничо-трудовах установах. Оскільки нині в нашій країні низький прожитковий мінімум, то і вказані витрати на потреби гостро потребуючих груп і верств населення вкрай низькі в порівнянні з аналогічними витратами в розвинених країнах.

Біженець - особа, що покинула місце постійного мешкання внаслідок військових дій, переслідування або інших надзвичайних обставин. Згідно з Конвенцією 1951 року і Протоколу 1967 року, прийнятими ООН, Б. це обличчя, яке внаслідок обґрунтованих побоювань може стати жертвою переслідування по ознаці раси, релігії, громадянства, політичних переконань приналежності до певної соціальної групи, знаходиться поза країною своєї громадянської приналежності і не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися її захистом внаслідок таких побоювань або, не маючи певного громадянства і знаходячись поза країною свого колишнього місця проживання, не може і не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань.

Вибори – комплекс заходів, пов'язаних із формуванням керівних органів держави на всіх її рівнях загальнонаціональному та місцевому. У процесі виборів відбувається передача громадянами через індивідуальне голосування свого права керувати державою представникові (депутатові, сільському чи міському голові тощо) на чітко окреслений тимчасовий період.

Виборці – громадяни, прізвища яких внесені до складеного на виборчій дільниці списку.

Виборча агітація – сукупність заходів, за допомогою яких повідомляється виборців про політичні та особистісні характеристики кандидат в депутати, певної партії чи коаліції.

Виборча кампанія – сукупність організаційних та пропагандистських заходів, спрямованих на представлення партією чи кандидатом своєї політичної програми з метою отримання максимальної підтримки на виборах.

Виборча коаліція - форма співробітництва партій на виборах. Формування коаліцій належить до найважливіших виборчих стратегій політичних партій. Учасники коаліції намагаються шляхом поєднання своїх зусиль і ресурсів досягти такої якості, яка давала б їм можливість зібрати більше голосів, ніж вони збирають окремо.

Виборча система - прийнятий у суспільстві і юридично закріплений у конституції та інших законах порядок формування вищих органів законодавчої влади.

Виборчі технології - сукупність політико-організаційних, інформаційних, пропагандистських та інших дій з метою приведення до влади певного політика, групи політиків, політичної організації чи їх об'єднання.

Виконавча влада - сукупність державних органів, що здійснюють владно-політичні та владно-адміністративні функції.

Влада – 1) форма особливих соціальних відносин, 2) здатність і можливість особи чи соціальної групи, інституту, організації тощо утверджувати свою волю певними засобами та каналами впливу на діяльність і поведінку людей, спільнот, 3) відносини між людьми, що передбачають командування одних і підкорення інших; 4) реальна здатність і можливість розпоряджатися ким-небудь або чим-небудь, вирішально впливати на долі, поведінку та діяльність людей за допомогою певних засобів: авторитету, волі, права, насильства і т. ін. Сутністю В. є відносини управління (керівництва), панування, підпорядкування, покори. Найважливішим видом є державна влада – реальна здатність держави утверджувати свою волю.

«Влада авторитету» – вплив на людей, на їхні думки і поведінку авторитетних особистостей, організацій та органів через їх публічне визнання.

«Влада апарату» – фактично існуючий і нерідко дуже могутній вплив, який справляє на людей чи організацію державний апарат, тобто сукупність державних службовців, штатних працівників різних органів влади.

Гіпердемократія (гр. – понад; народовладдя) – ненормальна демократія, суб'єкти якої не мають обмежень у своїх діях.

Геополітика – 1) взаємозв'язок між географією та політикою, обумовлений географічними факторами: прагненням мати вихід до моря, означити свої кордони природними межами та інше; 2) розуміння міжнародної політики в цілому як протиборства та протистояння великих держав на той або інший світової історії.

Глава держави – особа, яка формально або реально посідає найвище місце в системі державних інституцій.

Глава уряду – керівник виконавчої влади в державі, ключова фігура в системі державного адміністрування.

Глобалізація – тенденції й процеси інтенсифікації та розширення суспільних взаємозв'язків і відносин у планетарному масштабі. Складові Г.: економічна, культурна, політична. Суперечливий процес, який зі сфери економіки та фінансів переходить у політичну, соціальну та гуманітарну сфери.

Глобальні проблеми сучасності – це проблеми, які зачіпають життєво важливі інтереси всього людства, всіх держав, народів, кожного мешканця планети, набувають надзвичайно гострого характеру і загрожують не тільки позитивному розвитку людства, а й загибеллю цивілізації у випадку ненадходження конструктивних шляхів їх вирішення.

Громадська організація – добровільне об'єднання громадян, яке сприяє розвитку їх політичної, соціальної, трудової активності й самодіяльності з метою задоволення й захисту їх багатогранних інтересів і запитів та діє відповідно до завдань і цілей, що закріплені у її статуті.

Громадянство – правова належність особи до держави.

Громадянське суспільство – система незалежних від держави громадянських інституцій та відносин, які покликані забезпечити умови для самореалізації окремих індивідів і колективів, втілення в життя приватних інтересів і потреб.

Гедонізм (гр. hedone - насолода) - філософсько-етичне вчення, за яким найвищою метою і найвищим благом людського життя є чуттєве вдоволення, насолода.

Генеалогія (гр. genealogia - родовід) - історія роду певної особи.

Генетичний метод (від гр. genesis - походження) - спосіб дослідження соціальних явищ і процесів, оснований на аналізі їх походження та розвитку.

Генотип (від гр. genos - породжую і typos - відбиток, зразок) - сукупність спадкових структур організму (насамперед, генів).

Геноцид (гр. genos - рід і caedere - вбивати) - винищування окремих груп населення по расовим, національним, етнічним або релігійним ознакам, а також умисне створення життєвих умов, розрахованих на повне або часткове фізичне знищення цих груп, рівно як і заходи по запобіганню дитинонароджуваності в їх середовищі (біологічний Г.). Такі злочини здійснювалися в масових масштабах гітлерівцями під час другої світової війни, особливо проти слов'янського і єврейського населення. Г. є деякі акти апартеїду. Міжнародна конвенція "Про попередження злочину геноциду і покарання за нього" (1948 р.) встановлює міжнародну карну відповідальність.

Геронтологія соціальна - область соціологічних досліджень образу життя немолодих людей, способів їх соціальної адаптації до нових умов в зв'язку з виходом на пенсію, до змін в їх соціальному статусі і престижі, матеріальному, сімейному положенні, в соціальній ролі тощо.

Двопартійна (біпартійна) система – партійна система, при якій боротьбу за владу в суспільстві реально ведуть тільки дві партії. В результаті одна з них забезпечує собі більшість голосів виборців, а отже, й формує парламентську

більшість. При такій системі в країні може діяти й більше партій, але лише дві з них є найвпливовішими серед виборців.

Демагогія – спосіб впливу на людей, намагання завоювати в них популярність, поширюючи через перекручування фактів привабливих, але брехливих обіцянок, популярних гасел, ведучи політику загравання із населенням для досягнення певних корисливих цілей.

Демократична держава – тип держави, в якій верховна влада належить народові і в якій державні соціально-політичні інститути забезпечують населенню широкі громадянські права та участь у вирішенні загальнонародних справ.

Демократія – форма державного правління, при якій джерелом влади є народ і яка базується на регулярних, вільних і справедливих виборах, на верховенстві закону, а відповідно – на гарантіях свободи та рівних можливостей для кожного.

Депутат – виборний член представницького державного органу, представник населення в постійно діючих чинних органах влади.

Депутатський корпус – вся сукупність депутатів даного представницького державного органу.

Держава – суверенна політико-територіальна організація влади певної частини населення в соціально неоднорідному суспільстві, що має спеціальний апарат управління і примусу, а також здійснює керівництво загальносуспільними справами. За характером функціонування політичних інститутів виділяють – авторитарні, демократичні (правові), тоталітарні тощо; за формою правління – монархія, республіка; за державним устроєм – конфедерація, федерація, унітарна.

Державна влада – вища форма політичної влади, що спирається на спеціальний управлінсько-владний апарат і володіє монопольним правом на видання законів та підзаконних актів, обов'язкових для всього населення.

Державний апарат – особлива система органів та установ, котрі здійснюють функції державної влади (тобто функції управління, регулювання та контролю).

Державний устрій – структура, що визначає територіальний уклад держави та спосіб взаємовідносин між її частинами.

Диктатура (грец. – необмежена влада) – необмежена політична, економічна та ідеологічна влада в державі або певному регіоні однієї чи кількох осіб, класу, соціальних груп, які у своїх діях спираються на безпосереднє застосування апарату насильства (армії, поліції, карних органів), а також на відповідний політичний режим.

Дисидент (лат. – не погоджуватися, розходитися в думках) – особа, чії суспільно-політичні погляди суперечать офіційній ідеології та засадам існуючого режиму.

Дискредитація (лат. – підривати довіру) – пониження чиєїсь гідності, достоїнства, престижу, авторитету через поширення певної інформації.

Домінантна партійна система – система з переважаючою партією, яка за підсумками виборів незмінно залишається при владі протягом десятків років. Таку партійну систему ще називають системою партій національної згоди.

Егалітаризм (фр. – рівність) – принцип рівності всіх людей у різних сферах суспільного життя.

Екстремізм (лат. – крайній) – у політиці та ідеології схильність до крайнощів у діях і поглядах.

Електорат (фр. – виборець) – корпус виборців, сукупність усіх громадян, наділених правом обирати.

Еліта (франц. – найкраще, добірне) – найвідоміші представники частини суспільства, вищі соціальні прошарки в системі соціальної ієрархії; обране вишукане коло людей.

Етатизм (фр. – держава) – погляди та ідеї, які виправдовують всеохоплюючу сутність держави.

Етнічні (національні) партії – тип партій, легітимність яких базується на підтримці певними етнічними групами, корінні інтереси яких ці партії відстоюють у політиці.

Етнос (грец. – народ) – етнографічна спільність; стійка сукупність людей, які мають спільні відносно стабільні особливості культури та психіки, усвідомлюють свою єдність та відмінність від інших подібних утворень. Основними історичними типами є: рід, плем'я, народність, нація.

Загальне виборче право – одна із норм демократії, поширення якої зумовило виникнення сучасних політичних партій.

Залізний закон олігархії – положення Роберта Міхельса про те, що політичні партії ніколи не можуть бути вірними до кінця своїм початковим програмам та меті.

Змішана (пропорційно-мажоритарна) виборча система – система, за якої одна частина мандатів представницького органу (переважно половина) обирається за мажоритарною виборчою системою, а інша частина – за пропорційною виборчою системою.

Зовнішня політика – 1) діяльність держави на міжнародній арені, яка регулює відносини з іншими суб'єктами зовнішньополітичної діяльності: держави, зарубіжними партіями, громадськими організаціями та всесвітніми і регіональними міжнародними організаціями; 2) вираження загальних суб'єктів політики, наприклад партій чи засобів масової інформації на міжнародній арені можуть суперечити загальнонаціональним інтересам, і вже з цієї причини не вважаються складовими зовнішньої політики держави; 3) закордонна діяльність держави.

Ідеологічна партійна система – у класифікації Ла Паломбарі та Вайнера тип партійної системи, в якій, на відміну від прагматичної системи, конкуренція між партіями ґрунтується на ідеологічних суперечностях, які й становлять суть міжпартійного змагання.

Ідеологія (гр. – поняття; вчення) – система переконань та ідей, поглядів на суспільство та його політичне життя, яка відображає ідеали, світогляд,

інтереси, умонастрої людей, класів, соціальних верств, політичних партій та громадських рухів.

Імідж (англ. – образ) – образ політичного діяча чи іншого суб'єкта політичного процесу, що цілеспрямовано створюється для забезпечення емоційно-психологічного впливу на виборців з метою його популяризації та позиціювання в електоральному полі.

Імідж політичний – образ політичного лідера, партійного діяча, який формується у суспільній думці та свідомості і впливає на авторитет та рейтинг його носія.

Інформація (лат. – пояснення, виклад) – відомості в короткому викладі.

Імперія (лат. – влада, держава) – форма державного устрою країни, що має в колоніальному володінні території інших держав, приєднані здебільшого шляхом загарбницьких воєн, підкупу або шантажу, Імперії характеризуються багатонаціональним складом населення та жорстким централізмом управління.

Кадрові партії – тип партій, у яких центральну роль відіграють спеціалізовані групи політиків та професійні експерти з конкретних проблем.

Кандидат у депутати (лат. – одягнений у біле) – висунутий у встановленому законом порядку і зареєстрований відповідною виборчою комісією претендент на депутатський мандат.

Квота (лат. – частина, що припадає на кожного) – у пропорційній виборчій системі мінімум голосів, необхідний для отримання на виборах одного депутатського мандата.

Кланові партії – партії, легітимність яких базується на підтримці певними клановими групами, інтереси яких ці партії відстоюють у політиці. Такі партії є специфічними політичними утвореннями, що виникають передусім у країнах з нерозвиненою чи квазідемократичною політичною системою.

Клерикалізм (лат. – церковний, духовний) – суспільно-політичний напрям, який виступає за посилення позицій релігії та церкви в політичному й духовному житті суспільства.

Консерватизм (лат. – зберігати) – ідеологія правих партій, що спрямована на захист традиційного укладу суспільного життя і його цінностей, заперечення будь-яких змін.

Конституція (лат. – організація, устрій) – основний закон держави, сукупність правових норм найвищої юридичної сили, які формулюють і затверджують найзагальніші основоположні принципи державного життя, утворення, оновлення та здійснення державної влади.

Конфлікт – зіткнення протилежних, антагоністичних сил, інтересів, думок, поглядів.

Конформізм (лат. – подібний, пристосований) – пристосовництво, пасивне сприйняття існуючих порядків та панівної думки, відсутність власної позиції, безпринципне та некритичне наслідування будь-яких взірців, що мають силу найбільшого впливу.

Конфедерація (лат. – спілка, об'єднання) – союз суверенних держав, які зберігають незалежність, об'єднаних для досягнення певних спільних цілей.

Корпоративізм (лат. – об'єднання) – специфічний соціально-політичний процес, у якому обмежена кількість монополістичних угруповань впливає на внутрішньодержавний курс.

Куріальна виборча система – спосіб виборів представницьких органів влади не по виборчих округах та від усієї кількості виборців, а по виборчих куріях (групах виборців), що мають нерівні виборчі права.

Криза (грец. – переломний момент, рішення, вирок) – 1) різкий, крутий перелом у чому-небудь, важке перехідне становище, 2) гострі труднощі з чимось, 3) складне становище, яке важко переживається, ситуація подібна до стресової.

Криза легітимності – зниження реальної підтримки органів влади чи правлячого режиму в цілому.

Криза соціальна – стан суспільства, що виникає внаслідок конфлікту між новим змістом і існуючою формою у розвитку соціальних явищ. К. с. має як негативні, так і позитивні наслідки. Розрізняють К. с. економічну, культурну,

духовну, екологічну, політичну. Перспективи подолання кризового стану значною мірою залежать від здатності спільноти забезпечити самосинхронізацію різних соціальних процесів і виробити узгоджений ритм спільних дій.

Легальні (нелегальні) партії – класифікація політичних партій за ступенем їх законності. Легальні – такі партії, що існують на основі прийнятих у держанні законів, а нелегальні – всупереч їм.

Легітимність – обов'язкова ознака цивілізованої влади, визнання громадянським суспільством і світовою співдружністю її правомірності.

Легітимність політичної влади – це форма її підтримки, виправдання правомірності застосування і здійснення правління державою або окремими її структурами й інститутами.

Лібералізм (лат. – вільний) – політична ідеологія, побудована на визнанні пріоритетності політичних та економічних прав особи, дотриманні принципів парламентаризму, вільного підприємництва та обмеження сфери діяльності держави.

Лідер (англ. – ведучий, керівник) – авторитетний член організації, групи, суспільства загалом, особистий вплив якого дає йому змогу відігравати провідну чи суттєву роль у політичних процесах.

Лобізм – активна діяльність представників різних ділових, політичних кіл, що ставлять за мету реалізацію власних інтересів через зміну, скасування існуючих рішень, законів.

Маркетинг – вид людської діяльності, що спрямована на задоволення потреб через обмін.

Мажоритарна виборча система (фр. – більшість) – різновид виборчої системи більшості, яка передбачає такий порядок підбиття підсумків голосування, згідно з яким обраним вважається кандидат або партійний список, котрий набрав абсолютну (50 % плюс один голос) чи відносну (хоча б на один голос більше від конкурента) більшість голосів.

Макіавеллізм (від прізвища Н. Макіавеллі) – у політичному лексиконі означає стиль політики, що керується правилом: для досягнення цілі всі засоби є придатними, і мета виправдовує засоби.

Масові партії – сильно структуровані та ієрархізовані партії з постійним апаратом партійних функціонерів, що, на противагу кадровим партіям, зорієнтовані на масове вербування членів, а не тільки на мобілізацію виборців.

Мітинг (англ. – зустрічатися, знайомитися) – публічні збори для обговорення актуальних суспільно-політичних проблем.

Менталітет національний – типова для кожної нації система цінностей, поглядів, світосприйняття, рис, характеру, норм поведінки.

Міф (гр. – слово) – в політичному лексиконі означає штучно створюване уявлення про реальні соціальні процеси чи про політичного діяча.

Міжнародні відносини – 1) теоретичне поняття, яке характеризує взаємодію країн, народів і літературних організацій. Воно позначає систему економічних, політичних, соціальних, правових, дипломатичних, воєнних і культурних зв'язків і взаємодій, які виникають між суб'єктами світового співтовариства; 2) сукупність політичних, економічних, дипломатичних, культурних, науково-технічних, військових, гуманітарних взаємозв'язків між державами і групами держав, а також між суспільними рухами та організаціями, які діють на міжнародній арені.

Міжнародна політика – це вся сукупність дій політичних суб'єктів у відносинах між державами та на міжнародній арені в цілому. Цей вид політики називається ще «світовою політикою» (світовий політичний процес).

Мобілізація (лат. — рухомий) – залучення і підготовка сил, засобів, ресурсів, внутрішніх резервів для вирішення певного важливого завдання, для здійснення масової кампанії.

Монархія (гр. – влада одного, єдиновладдя) – форма державного правління, за якої верховна влада зосереджена в руках одноособового глави держави на основі привілеїв або видатних здібностей, які приписуються цій особі.

Націоналізм – політична ідеологія, центральним компонентом якої є категорія нації, – й оцінка всіх політичних процесів здійснюється через призму захисту її інтересів.

Націонал-комунізм – термін на позначення різних політичних течій і напрямків, що об'єдналися навколо ідей комунізму і націоналізму.

Об'єкт політики – відносини соціальних груп із питань, що є життєво важливими для них і для суспільства загалом, а також відносини між ними та державними інституціями.

Однопартійна система – система, при якій управління державою здійснюється від імені однієї високоцентралізованої партії. Властива авторитарним та, особливо, тоталітарним режимам. Однопартійна система не виключає існування (легального чи нелегального) кількох конкурентних партій, однак роль правлячої закріплюється (фактично або й юридично) тільки за однією партією.

Олігархія (грец. – влада не багатьох) – політична О. – політичний режим, за якого вся влада належить певній відособленій еліті, фінансова О., промислова О. – громадська сфера і соціальний прошарок, який є у ній панівним. Відповідно до закону Р.Міхельса у будь-якій добровільній організації з часом утворюється О. Вона захоплює владу в організації і влаштовується у ній довічно. О. дбає лише про власні інтереси й використовує організацію для їх задоволення. Наслідок – потерпають співробітники, клієнти і партнери організації. Така ситуація згодом породжує конфлікт світоглядів, а іноді – й відверто ворожі акції саботажу.

Опозиційна партія – характеристика партії, що перебуває в опозиції до чинної влади.

Опозицій політична (лат. – протиставлення) – форма політичного протистояння, протидії певної соціальної або політичної групи чи партії офіційному курсу і прагнення боротися за владу.

Охлократія (гр. – юрба, натовп, влада) – термін, яким у Стародавній Греції позначали виродження демократії, внаслідок чого влада переходила до повсталого натовпу, який через неорганізованість не міг її втримати.

Особистість - 1) стійка система соціально значущих меж, які характеризують індивіда як члена суспільства, спільності, групи, 2) індивідуальний носій цих меж як вільний і відповідальний суб'єкт свідомої вольової діяльності. Соціологічний аналіз О. передбачає виділення в ній соціально-типових, необхідних для виконання суспільних функцій, характерологічних, етичних якостей, знань і умінь, ціннісних орієнтації і соціальних установок, переважаючих мотивів діяльності.

Особистість антисоціальна - безвідповідальна людина, що заподіює своєю діяльністю збиток іншим, нездібний відчувати свою провину, часто конфліктує з навколишніми загальносуспільними інститутами, схильна звинувачувати інших і не витягувати уроків з помилок тощо. Така модель поведінки вказує на недостатню соціалізацію і є одним з особистісних розладів, що найчастіше зустрічаються.

Парламент (фр. – говорити) – представницький виборний законодавчий орган, який функціонує в рамках демократичного правління і має свої повноваження у сфері законотворчості.

Парламентська криза – фактичне припинення діяльності законодавчого органу, внаслідок чого він виявляється неспроможним приймати колегіальні рішення.

Партійна система – сукупність діючих у певній країні політичних партій та відносини між ними, які складаються в боротьбі за державну владу та у процесі її здійснення.

Партійна система крайнього (поляризованого) плюралізму – характеризується наявністю антисистемних партій двосторонньої опозиції зліва і справа, етапом перманентного конфлікту між опозиціями зліва і справа та сильним ідеологічним розмежуванням між ними.

Партійна система обмеженого (поміркованого) плюралізму – при такій системі представництво у парламенті мають лише декілька партій, при цьому відсутні аитисистемні партії двосторонньої опозиції, між партіями немає значної ідеологічної різниці і всім їм притаманна участь у коаліційному урядовому кабінеті.

Партія влади – політична сила, політична партія, що за умов парламентської республіки і пропорційної виборчої системи здобула право на формування уряду.

Патерналізм (лат. – батько, батьківський) – у сучасному вжитку термін стосується тих законів і соціальної політики, які обмежують свободу людини.

Перехідне (посттоталітарне) суспільство – суспільство, що перебуває на етапі переходу від тоталітарної до демократичної форми правління і котрому притаманні риси як тоталітаризму, який ще не до кінця знищений, так і демократії, яка лише формується.

Плутократія (гр. – багатство, влада) – правління багатіїв (плутократів), які завдяки своїм капіталам контролюють владу.

Політика (гр. – мистецтво здійснювати спільні справи, керувати державою-полісом) – вид людської діяльності, пов'язаний із завоюванням та здійсненням державної влади.

Політична боротьба – форма політичного життя, яка характеризується напруженням, протистоянням, протидією, зіткненням між політичними суб'єктами щодо питання влади та реалізації власних програм.

Політична влада – реальна здатність соціальної спільноти та індивіда до вияву своєї волі у політиці на основі осмисленого політичного інтересу і сформованих політичних потреб.

Політична культура – система знань і уявлень політичних класів, верств, малих соціальних груп, окремих індивідів про владу, державу й політику.

Політична партія – організована група однодумців, яка виражає інтереси частини народу, класу (класів), соціальної верстви (верств) і намагається реалізувати їх завдяки здобуттю влади або участі в ній.

Політична система – інтегративна сукупність державних та недержавних соціальних інститутів, які здійснюють управління справами суспільства, регулюють взаємовідносини між громадянами, соціальними групами, націями, державами, забезпечують стабільність суспільства, певний соціальний порядок.

Політична організація суспільства – інституціональна підсистема політичної системи суспільства, що складається з таких інститутів, як держава, політичні партії, політизовані рухи та громадські організації.

Політична свідомість – опосередковане відображення політичного життя суспільства, суттю якою є проблема влади, формування, розвиток і задоволення інтересів та потреб політичних суб'єктів.

Політичне відчуження – процес, який характеризується сприйняттям політики, держави і влади як сторонніх і чужих сил, що панують над людиною та пригнічують її.

Політичне гасло – ефективний засіб політичної агітації та пропаганди, що лаконічно передає суть ідеології, політичної доктрини чи стратегії.

Політичні переконання – усвідомлена потреба людини, що є суб'єктом політики, діяти згідно зі своїми знаннями, поглядами, ціннісними орієнтирами.

Політичні технології – система послідовних дій і засобів політичного суб'єкта, спрямованих на досягнення необхідного політичного результату, на реалізацію політичних цінностей та інтересів.

Політичний блок (фр. – угода) – об'єднання політичних партій, громадських організацій, груп людей, окремих політичних лідерів для досягнення певних політичних цілей.

Політичний маркетинг – сукупність форм, методів і технологій дослідження, проектування, регулювання та впровадження у суспільно-політичну практику тих чи інших настанов суспільної свідомості з метою завоювання та утримання контролю за ринком влади.

Політична соціалізація – процес засвоєння індивідом норм політичної культури суспільства, до якого він належить, знань про його політичну систему та про свої права й обов'язки у політичному житті суспільства.

Політичний режим – сукупність характерних для певного типу держави політичних відносин, засобів і методів реалізації влади, наявних стосунків між державною владою і суспільством, домінуючих форм ідеології, стану політичної культури.

Політичні відносини – взаємовідносини між соціальними спільнотами суспільства (групами, класами, націями, народностями), політичними інститутами, державою та громадянами з приводу здобуття та реалізації влади у суспільстві.

Політологія – наука, що вивчає політику, закономірності функціонування й розвитку політичної сфери суспільства та політичного життя в контексті виборювання, утримання контролю та функціонування політичної влади в суспільстві.

Політолог – фахівець із вивчення сфери політичних відносин, політичної системи суспільства, питань внутрішньої й зовнішньої політики тощо, з діагностики прогнозування політичних процесів та управління ними.

Право – система встановлених або санкціонованих державою і спрямованих на врегулювання суспільних відносин загальнообов'язкових норм, дотримання й виконання яких забезпечується шляхом переконання і державного примусу.

Правова держава – держава, в якій усі дії її органів і посадових осіб здійснюються на засадах конституційності та законності, а самі вони є підконтрольні незалежним судам.

Президент республіки (лат. – той, що сидить попереду) – обраний на певний термін глава держави у президентській республіці, який здійснює своє правління на основі прямого мандату.

Президентська республіка – різновид республіканської форми правління, для якої характерна значна роль президента в системі органів державного управління.

Прес-конференція – зустріч державних, політичних, громадських, наукових та ін. діячів із представниками засобів масової інформації для висвітлення питань, які цікавлять громадськість.

Пропаганда (лат. – те, що підлягає поширенню) – поширювання соціально-політичних, природничо-наукових та інших знань з метою їхнього втілення у суспільну свідомість.

Пропорційна виборча система (лат. – той, що має правильне співвідношення частин із цілим) – виборча система, при якій голосування за кандидатів проводиться за партійними списками, а розподіл мандатів між партіями здійснюється відповідно (пропорційно) до кількості голосів виборців, відданих за кожен виборчий список.

Політичне життя – сукупність духовних, емоційних і практичних явищ політичного буття людини і суспільства, що характеризує їхнє ставлення до політичної участі в ній.

Політична соціалізація – це процес засвоєння індивідом певної системи політичних знань, норм і цінностей, тобто політичної культури.

Постіндустріальне суспільство – стадія суспільного розвитку, яка, згідно із західним соціологічно-політологічним вченням, приходить на зміну індустріальній стадії розвитку суспільства і на якій провідна роль належить не сфері виробництва, а сфері послуг, науці, освіті, а головною цінністю стає інформація.

Расизм – політична теорія і практика, заснована на упередженому ставленні до людей за ознакою расової належності.

Раціоналізм (лат. – розумний) – виважене ставлення до життя, схильність діяти, ставитися до оточення винятково з позицій потреб розуму і логіки, нехтуючи вплив почуттів.

Рейтинг (англ. – оцінка, клас) – індивідуальний кількісний показник авторитету політичних лідерів, партій та інституцій, який встановлюється шляхом аналізу громадської думки через соціологічні дослідження, опитування експертів тощо.

Республіка (лат. – справа, суспільний, всенародний) – форма державного правління, при якій глава держави й усі органи влади є виборними і змінюваними, виконавча влада є похідною від представницького органу, а громадяни повною мірою володіють відповідними правами й свободами, мають можливість впливати на владу та на її рішення.

Ресурси влади (фр. – засоби, запаси, джерела) – реальні та потенційні засоби, запаси, можливості, які можуть бути використані для того, щоб суб'єкт влади міг здійснювати свій вплив на інших.

Система (грец. – ціле) – певна сукупність взаємопов'язаних елементів, що утворюють стійку цілісність, мають інтегративні особливості та внутрішні закономірності, притаманні саме цій спільності.

Соціалізм – політична ідеологія, центральне місце в якій займає ідея контролю над товарами і послугами, що розглядаються як суспільний продукт.

Соціальна держава – держава, що прагне до забезпечення кожному громадянину гідних умов існування, соціальної захищеності, співучасті в управлінні виробництвом, гарантії однакових можливостей для самореалізації особистості.

Соціальна політика – функція державної відповідальності за: 1) використання суспільних ресурсів, 2) регулювання приватної діяльності, 3) підтримку приватної, індивідуальної та колективної поведінки з метою максимізації соціальної вигоди та умов життя населення.

Суб'єкти політики – особи, соціальні групи, організації, інститути, які беруть участь у політичному процесі. До числа суб'єктів політики зараховують громадян, соціальні верстви, нації, народності, суспільно-політичні організації, держави, народ, суспільство в цілому.

Суверенітет держави (франц. – самостійність, верховна влада) – стан незалежності державної влади від будь-якої іншої влади, який полягає у її праві та здатності самостійно, без втручання іншої держави, керувати своїм внутрішнім і зовнішнім життям.

Соціалізація - процес становлення особистості, засвоєння індивідом цінностей, норм, установок, зразків поведінки, притаманних даному суспільству, соціальній групі, тій або іншій спільноті людей. С. здійснюється в трьох основних сферах: діяльність, спілкування і самосвідомість. Виділяють три стадії процесу С.: дотрудова, трудова і післятрудова. Соціальні працівники, виконуючи свої професійні функції, практично займаються С. клієнтів. С. можна поділити на первинну і повторну. Первинна стосується безпосереднього оточення людини, тобто батьків, братів і сестер, бабусь і дідусів, близьких і далеких родичів, що приходять, нянь, друзів сім'ї, однолітків, вчителів, лікарів, тренерів тощо. Повторна С. здійснюється опосередкованим, формальним оточенням, впливом установ і соціальних інститутів.

Соціальна гігієна - розділ медицини, що досліджує вплив соціальних чинників на стан здоров'я населення.

Соціальна допомога - система соціальних заходів у вигляді сприяння, підтримки і послуг, що надаються окремим особам або групам населення соціальною службою для подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу і повноцінної життєдіяльності, адаптації в суспільстві.

Соціальна захищеність - цілісна система законодавчо-закріплених економічних, юридичних і соціальних прав і свобод, соціальних гарантій громадян, протидіючих дестабілізуючим чинникам життя, насамперед таким, як безробіття, інфляція, бідність і ін.

Соціальна підтримка - система заходів по наданню допомоги деяким категоріям громадян, що тимчасово опинилися в тяжкому економічному становищі (частково або повністю безробітні, молодь, що вчиться і ін.),

шляхом надання їм необхідної інформації, фінансових коштів, кредитів, навчання, правозахисту і введення інших пільг.

Терор (грец. – страх, жак) – політика залякування, насилля, нагнітання страху, розправа з політичними противниками, особлива форма політичного насилля, що характеризується жорстокістю, цілеспрямованістю і вдаваною ефективністю.

Тероризм – політика і практика терору: сукупність особливо жорстоких форм і засобів політичного та фізичного насильства. Т. використовувався в історії як засіб політичної боротьби.

Технологія прийняття політичного рішення – сукупність методів і послідовних дій різноманітних політичних суб'єктів щодо свідомої постановки та досягнення цілей у сфері політичної влади.

Тіньовий кабінет – група осіб всередині уряду, керівництва партії, передвиборчого штабу тощо, які фактично здійснюють владу, але не виконують публічних функцій і не відомі широкому загалу.

Трипартійна система – партійна система, при якій жодна із двох найбільших політичних партій країни не може самостійно сформувати уряд, а тому вони змушені вдаватися до підтримки третьої, значно меншої, але такої, що постійно представлена у парламенті.

Узурпація – протизаконне насильницьке захоплення влади або привласнення собі чужих прав на будь-що, зокрема на істину.

Утилітаризм (лат. – користь, вигода) – вузький прагматизм, принцип оцінки всіх явищ тільки з позицій вигоди і користі.

Федерація (лат. – союз, об'єднання) – складне державне утворення, до складу якого входять інші держави, що є суб'єктами федерації.

Фіксоване (формальне) членство – порядок вступу в партію, який передбачає дотримання чітко розробленої статуту партії процедури.

Форма держави – сукупність найзагальніших її ознак, зумовлених інституціональними, територіальними і функціональними способами організації влади.

Форма правління – організація вищої державної влади, порядок утворення її органів та характер взаємовідносин із населенням.

Харизма (гр. – милість, благодать, божий дар) – особливі, видатні здібності вождя, лідера, дані йому, як вважається, від Творцем чи природою.

Харизматичний лідер – політичний діяч, наділений харизмою, що й визначає його лідерське становище.

Харизматичні партії – партії, що у своїй діяльності орієнтуються на харизматичних лідерів, які найчастіше і є їхніми засновниками.

Цивілізація – термін, що вживається на позначення рівня розвитку культури; один із ступенів еволюції суспільства (дикість, варварство, Ц.).

Цинізм політичний (лат. – безсоромний, нахабний) – форма політичної поведінки, для якої характерне презирливе ставлення до всіх умовностей, заперечення будь-яких моральних норм і правил.

«Четверта влада» («медіакратія», «інформаційна влада») – образна назва засобів масової інформації, які здійснюють контрольну функцію, проводять власні розслідування, інформують громадськість про зловживання влади і дають їй не тільки правові, але й моральні оцінки.

«Чисті» політичні технології – технології, які не передбачають прямого порушення закону та входять в неофіційний реєстр «дозволених» і прийнятних для суспільної моралі.

Чотири партійна (або ще двоблокова) партійна система – партійна система, що відзначається наявністю правого та лівого блоків партій, які змагаються між собою за владу.

Шовінізм – ідеологія і практика, що побудована на проповіді національної винятковості, поширення національного чванства, національного егоїзму, панівної зверхності однієї нації над іншими, намагання поставити їх у залежність, протиставлення інтересів одної нації інтересам всіх інших націй.

ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Варіант 1

I рівень

1. К. Маркс розробив:

- а) цивілізаційний підхід до суспільства;
- б) культурологічний підхід;
- в) формаційний підхід;

2. До якого типу категорій належить поняття суспільство?

- а) до категорій дисциплін суміжних із соціологією;
- б) до безпосередніх соціологічних категорій;
- в) до загальнонаукових категорій у соціологічному заломленні;

3. Які чинники впливають на формування особи:

- а) виключно біологічні;
- б) тільки соціальні;
- в) сукупність різних чинників: біологічних, соціальних і інших;

4. Результатом процесу соціалізації є:

- а) формування особи;
- б) формування темпераменту;
- в) отримання освіти;

5. Соціалізація повинна починатися:

- а) з народження;
- б) у школі;
- в) з початком трудової діяльності;

6. Головне призначення соціальних інститутів:

- а) задовольняти суспільні потреби, надавати суспільству стабільність;
- б) забезпечувати суспільство динамізмом, рухливістю, мінливістю;
- в) видавати дипломи випускникам;

7. Зазначте, що є об'єктом соціологічного пізнання:

- а) виробнича діяльність людей;
- б) суспільство як цілісна соціальна реальність;

в) взаємозв'язок природи і суспільства;

г) психологія поведінки людей.

8. Коли виникає соціальне:

а) коли людина розмірковує про сенс свого життя;

б) коли вона задовольняє свої вітальні потреби;

в) коли поведінка одного індивіда підпадає під вплив іншого або групи (спільноти) незалежно від того, чи присутні фізично індивід або спільнота;

9. Авторитарний стиль лідерства припускає: а) заохочення самостійності членів групи;

б) м'які прийоми лідера;

в) придушення ініціативи;

10. Даний тип стратифікації характеризує відкрите суспільство:

а) касти;

б) класи;

в) стани;

II рівень.

1. Охарактеризуйте спільне та відмінне предмету вивчення соціології з предметом інших наук про суспільство.

2. Які особливості категорії «соціальне» в соціології?

3. Які особливості завдань соціології на сучасному соціально-історичному етапі розвитку людства?

III рівень.

1. Людина як соціальна істота.(соціологічне обґрунтування)

2. У чому виявляється специфіка соціальних закономірностей?

Варіант 2

I рівень

1. Економіка виробництва й соціальне розшарування суспільства характеризують:

а) просте суспільство;

б) перехідне суспільство;

в) складне суспільство;

2. Розвиток сфери послуг та пріоритет освіти стосуються:

а) до індустріального суспільства;

б) індустріального суспільства;

в) постіндустріального суспільства;

3. Фераламі називають:

а) девіантів;

б) дітей, вихованих тваринами;

в) невихованих людей;

4. Скільки продовжується соціалізація:

а) від народження до школи;

б) весь час навчання в школі

в) від народження до глибокої старості;

5. Соціальний статус показує:

а) яку поведінку суспільство чекає від індивіда;

б) яке місце займає індивід в суспільстві або в групі;

в) у якому кліматі формувалася особа; **6. Процес і результат появи в**

суспільстві соціального інституту називається:

а) інституціоналізація;

б) дисфункція;

в) стабілізація;

7. Дисфункція соціального інституту виявляється в наступному:

а) інститут повноцінно задовольняє важливі суспільні потреби; б) інститут неефективний, його престиж в суспільстві падає;

в) інститут є престижним, авторитетним в суспільстві;

8. У вторинних групах в людині цінують:

а) його індивідуальність;

б) його функціональність;

в) його емоційність;

9. Історично першою формою соціальної стратифікації є:

- а) класи;
- б) стани;
- в) рабство;

10. Виберіть правильне визначення соціальних процесів:

а) Організовані і свідомі дії людей, направлені на підтримку соціальних змін або на протидію їм.

б) Однонаправлені соціальні дії людей, в результаті яких відбуваються соціальні зміни, що повторюються.

в) Зміни, що постійно відбуваються у всіх сферах соціального життя

II рівень

1. Чому соціологію вважають міждисциплінарною наукою?
2. В чому сутність основних функцій соціології.
3. Чим відрізняються мікро- й макросоціологічні теорії соціології?

III рівень.

1. Розкрити зміст та сутність таких функцій соціології як проектування, моделювання й конструювання соціологічних технологій.

2. Типи соціологічних теорій.

Варіант 3

I рівень

1. Якщо, прагнучи до ідентичних цілей, суперники намагаються випередити один одного, отже має місце наступний соціальний процес:

- а) Конфлікт;
- б) Конкуренція;
- в) Кооперація;

2. Суть прогностичної функції соціології полягає у:

а) визначенні методів виникнення соціальної реальності;

б) прийнятті управлінського рішення;

в) науковому обґрунтуванні перспективи розвитку особистості, спільності, соціальної групи, суспільства;

3. Закони соціальної статистики відображають:

- а) напрям, форми, чинники розвитку соціального об'єкта;
- б) особливості зміни, еволюції соціального об'єкта;
- в) тенденцію до збереження стабільності соціальної системи;

4. Соціальні ліфти поступово відключаються і соціальна мобільність сповільнюється в періоди:

- а) стабілізації в суспільстві;
- б) революцій, громадянських воєн;
- в) реформ, перебудови;

5. Закони соціальної динаміки відображають:

- а) стабільність соціальної структури суспільства;
- б) етапи, причини, характер і типи зміни соціальної структури суспільства;
- в) процеси соціалізації та стратифікації;

6. Чисельність соціальних груп на Землі :

- а) менше чисельності населення;
- б) рівна чисельності населення;
- в) перевищує чисельність населення;

7. Багатоженство дозволяється ісламом і існує в деяких мусульманських країнах. Така форма браку називається:

- а) груповий;
- б) поліандрія;
- в) полігінія;

8. Сім'я, в якій всі обов'язки розподіляються справедливо, пропорційно, де спільно обговорюються проблеми і ухвалюються рішення називається:

- а) егалітарна;
- б) традиційна;
- в) нетрадиційна

9. Хто є автором роботи «Соціологічна уява»:

- а) М.Вебер;
- б) Ф.Знанецький;

в) П.Бергер;

г) Ч.Міллс;

10. Вивчення соціальних зв'язків між суспільством в цілому і конкретною сферою суспільного життя, різних видів людської діяльності, проблем функціонування і розвитку соціальних спільнот відбувається на рівні:

а) теоретичної соціології;

б) теорій середнього рівня;

в) емпіричної (прикладної) соціології;

II рівень.

1. Обґрунтуйте загальнонаукові принципи, на яких базуються соціологічні знання.

2. Як взаємодіють різні елементи структури соціологічного знання.

3. Чим зумовлений поділ різноманітних функцій соціології на три основні групи?

II рівень.

1. Основи структурування соціологічного знання.

2. Достовірність соціологічних досліджень та рівень до їх результатів в суспільстві.

Варіант 4

I рівень

1. Натуральне господарство та сильний вплив традицій характерні для:

а) інноваційного суспільства;

б) відкритого суспільства;

в) закритого суспільства;

2. Що є вихідним для розуміння особливостей об'єкта соціологічного пізнання і визначення предмету:

соціологічної думки:

а) поняття політичного;

- б) поняття культурного;
- в) поняття соціального;
- г) поняття психологічного;

3. Статус, який досягається:

- а) дістається через особисті зусилля і конкуренцію;
- б) дістається при народженні;
- в) нав'язується суспільством незалежно від заслуг і зусиль особи;

4. Соціологія як самостійна наука виникла:

- а) після Другої світової війни;
- б) на початку ХХ ст.;
- в) у першій половині ХІХ ст.;
- г) у ХVІІІ ст.

5. Потреба в безпеці і соціальному порядку задовольняє соціальний інститут:

- а) економіки;
- б) політики;
- в) сім'ї;

6. Засновник „розуміючої”, гуманістичної соціології:

- а) М. Вебер;
- б) О. Конт;
- в) К. Маркс;
- г) П. Сорокін;

7. Лідером малої групи стає людина:

- а) найавторитетніший і ефективніший;
- б) найталановитіший;
- в) найкрасивіший;

8. Високий рівень емоційності взаємостосунків відрізняє групи:

- а) вторинні; б) первинні;
- в) квазігрупи;

9. Горизонтальна мобільність означає:

- а) підвищення соціального статусу;
- б) пониження соціального статусу;
- в) перехід в іншу соціальну групу на тому ж рівні;

10. На якому рівні структури соціологічних знань предметом аналізу стають конкретні дії, властивості поведінки, особливості потреб, інтересів, цінностей людей, соціальних груп і спільнот, відображення соціальної реальності у масовій та індивідуальній свідомості?

- а) теоретичної соціології;
- б) теорій середнього рівня;
- в) емпіричної (прикладної) соціології.

II рівень

1. Розкрийте характер співвідношення між культурою та цивілізацією.
2. Яку функцію виконують засоби масової інформації в суспільстві?
3. Що є первинним соціальне чи суспільне?

III рівень

1. Дайте порівняльний аналіз цивілізації та культури за різними авторами (Шпенглер, Зіммель, Данилевський, Тойнбі, Сорокін).
2. В чому полягають, на ваш погляд, переваги та недоліки формаційного підходу?

Варіант 5

I рівень

1. Підпорядкування, компроміс і терпимість є неодмінними умовами для виникнення процесу:

- а) Пристосування;
- б) Конкуренція;
- в) Конфлікт;

2. Автор праці „Самогубство”:

- А) К. Маркс;
- Б) Е. Дюркгайм;
- В) М. Вебер;

Г) Дж. Міль.

3. Американізація іммігрантів, що прибувають в США з Європи і Азії, продовжувалася більше ста років і завершилася лише в третьому-четвертому поколінні, коли новоспечені американці прийняли цінності і зразки американської культури. Таким чином відбулося культурне взаємопроникнення декількох соціальних груп. Цей соціальний процес називається:

- а) Асиміляція;
- б) Амальгамізація;
- в) Пристосування;

4. Кастова система склалася:

- а) у Індії;
- б) у Стародавній Греції;
- в) у Китаї;

5. Нижню частину шкали професійного престижу займають представники:

- а) фізичної малокваліфікованої праці;
- б) інтелектуальної праці;
- в) творчих професій;

6. Етнічна самосвідомість означає:

- а) відчуття приналежності, духовної єдності з етносом;
- б) кровна спорідненість;
- в) однакове громадянство;

7. Автор праці „Протестантська етика і дух капіталізму”:

- а) О. Конт;
- б) К. Маркс;
- в) Г. Спенсер;
- г) М. Вебер.

8. Хто з соціологів увів поняття девіації у соціологічну систему знання:

- а) М. Вебер;

- б) Е. Дюркгайм;
- в) Г. Спенсер;
- г) П. Сорокін.

9. Девіантна поведінка – це:

- а) схвалювана поведінка;
- б) не схвалювана поведінка;
- в) поведінка, що відхиляється, яка може бути як схвалюваною, так і не схвалюваною;

10. Хто із соціологів започаткував соціологію конфлікту:

- а) Г. Зімель;
- б) Е. Дюркгайм;
- в) К. Маркс;
- г) М. Вебер.

II рівень

1. Кому належить теорія про розвиток історії по спіралі?
2. Розкрийте значення теорії «осьового часу».
3. Які альтернативні підходи існують щодо еволюційного розвитку людства?

III рівень

1. Порівняйте теорію «соціальної дії» М. Вебера й теорії «комунікативної дії» Ю. Габермаса.
2. Розкрийте сутність поняття «колективне уявлення» Е. Дюркгейма.

Варіант 6

I рівень

1. Якщо зміни в суспільстві поступово й природнім чином є похідними від наявних об'єктивних історичних умов, то йдеться про:

- а) революцію;
- б) реформу;

в) еволюцію.

2. Хто першим ввів термін «постіндустріальне суспільство»:

а) Д. Белл;

б) Р. Арон;

в) Е. Тоффлер.

3. Очікувана поведінка індивіда називається:

а) соціальний статус;

б) соціальна роль;

в) девіантна поведінка;

4. Необхідність виконувати вимоги несумісних ролей називається:

а) ролевий конфлікт;

б) ролева поведінка;

в) ролевий набір;

5. Зниження народжуваності, дитяча безпритульність, підліткова злочинність є проявом дисфункції інституту:

а) політики;

б) релігії;

в) сім'ї;

6. Хто з соціологів увів поняття девіації у соціологічну систему знання:

а) М. Вебер;

б) Е. Дюркгайм;

в) Г. Спенсер;

г) П. Сорокін.

7. "Андеркласом" в соціології прийняте називати:

а) вищий клас;

б) середній клас;

в) нижчий клас;

8. Українська нація складалася шляхом біологічного змішування багатьох племен і народів (поморів, варягів, західних слов'ян, міряючи, мордва, татар і ін.). Такий соціальний процес називається:

- а) Кооперація;
- б) Асиміляція;
- в) Амальгамізація;

9. У випадку, якщо суперники прагнуть нав'язати супротивнику свою волю, змінити його поведінку або навіть взагалі усунути його, відбувається наступний соціальний процес:

- а) Конфлікт;
- б) Конкуренція;
- в) Кооперація;

10. Англійський соціолог XIX ст. Г. Спенсер порівнював суспільство з:

- а) машинним механізмом;
- б) хімічним процесом;
- в) живим організмом;
- г) фізичним процесом.

II рівень

1. Визначте та охарактеризуйте етапи розвитку теорій суспільства.
2. Доведіть, що суспільство можна розглядати як систему, що має власну структуру, та здатність до саморегуляції та само відтворення.
3. Охарактеризуйте теорію модернізації.

III рівень

1. Громадянське суспільство та шляхи його формування.
2. Суспільство соціального розвитку та його інтерпретації в західній соціології.

Варіант 7

I рівень

1. Яке з приведених нижче визначень не може вважатися визначенням соціального конфлікту:

- а) Зіткнення конкуруючих сторін, в якому суперники прагнуть нав'язати свою волю, видалити супротивника боротьби або навіть знищити його;

б) Зіткнення протилежних цілей, позицій, думок і поглядів, боротьба ворогуючих сторін;

в) Спроба випередити суперника, який прагне досягти ідентичних цілей;

2. Яким чином марксистська соціологія оцінює причини соціальних конфліктів і їх перспективи:

а) Конфлікти є невід'ємною частиною соціального буття, двигуном суспільного розвитку. Конфлікти об'єктивні і неминучі в будь-якому суспільстві;

б) Причина конфліктів - боротьба антагоністичних класів (наприклад, буржуазії і пролетаріату) на основі суперечності економічних інтересів. Соціальні конфлікти повинні зникнути в безкласовому комуністичному суспільстві;

в) Причина конфліктів в будь-якому суспільстві полягає в тому, що людські істоти від природи прагнуть до домінування, влади, авторитету, лідерства;

3. Професор кафедри соціології в Сорбонні на початку ХХ ст.:

а) О. Конт;

б) М. Фуко;

в) Е. Дюркгайм;

г) А. Турен.

4. Влада вимірюється:

а) у балах за шкалою рейтингу;

б) кількістю людей, що виконують рішення індивіда;

в) у гривнях або в доларах;

5. У цій етнічній спільності об'єднуються кровні родичі:

а) рід;

б) народність;

в) нація;

6. Держава є ознакою формування:

а) роду;

б) племені ;

в) нації ;

7. Яку сім'ю соціологи називають експлуататорською:

а) традиційну (патріархальну) ;

б) неотрадиційну;

в) егалітарну;

8. Делінквентна поведінка спричиняє за собою застосування: а)
позитивних санкцій, тобто заохочень (наприклад, нагороди, похвали) ;

б) неформальних негативних санкцій (наприклад, зауваження, відмова
подати руку, насмішка) ;

в) формальних негативних санкцій (наприклад, арешт, штраф, пониження
в посади, смертна страта) ;

9. Автор вчення про „суспільно-економічні формації”:

а) О. Конт;

б) М. Вебер;

в) К. Маркс;

г) Г. Спенсер.

10. Постіндустріальне суспільство прийшло на зміну індустріальному:

а) в 18 столітті як наслідок промислової революції;

б) в 20-их роках ХХ століття;

в) в 70-их роках ХХ століття.

II рівень

1. У чому полягає культура етносу? Його головні риси.

2. Яка різниця між нравами та народними звичаями?

3. Проаналізуйте терміни “культура” та “диктатура” з точки зору семантики мови. Порівняйте з виразом “культура пролетаріату” й “диктатура пролетаріату”.

III рівень

1. Дайте відповідь на наступне питання: яка роль культури в розвитку суспільства?

2. Дайте відповідь на наступне питання: чи можна вважати, що періоди спокійного, «нормального» розвитку культури (етнічної групи, народу або держави) змінюються періодами інновації, чим це зумовлено?

Варіант 8

I рівень

1. Соціолог, який запровадив термін „соціальна мобільність”:

- а) О. Конт;
- б) П. Сорокін;
- в) К. Маркс;
- г) М. Вебер.

2. Механізм, за допомогою якого суспільство регулює поведінку індивідів і підтримує соціальний порядок називається:

- а) соціалізація;
- б) навчання;
- в) соціальний контроль;

3. У примітивному суспільстві більшість виникаючих соціальних потреб задовольняють інститути:

- а) релігії;
- б) сім'ї;
- в) влади.

4. Засновник Українського соціологічного інституту у Відні:

- а) М. Грушевський;
- б) М. Драгоманов;
- в) М. Шаповал;
- г) Б. Кістяківський;

5. Суб'єктивним показником стратифікації (тобто залежним від думки людей) є: а) престиж професії;

- б) влада;
- в) прибуток;

6. Всі соціальні процеси, як правило:

- а) Протікають самостійно, незалежно один від одного ;
- б) Протікають одночасно і тісно зв'язані між собою ;
- в) Дуже рідко взаємопроникають ;

7. Для якої стадії конфлікту характерні наступні дії: супротивники оцінюють свої ресурси, шукають союзників, ідентифікують об'єкт, формують стратегію, проводять розвідку:

- а) Передконфліктна стадія;
- б) Безпосередньо конфліктна стадія;
- в) Вирішення конфлікту ;

8. Ці теорії основним джерелом соціального розвитку проголошують суперечність конкуруючих у суспільстві інтересів. Про які теорії пояснення соціальних змін іде мова:

- а) еволюційні;
- б) циклічні;
- в) функціональні;
- г) конфліктологічні.

9. Яку з підсистем суспільства К. Маркс вважав основною:

- а) соціальну;
- б) політичну;
- в) економічну;
- г) культурну (духовну).

10. Соціолог, який ділив суспільства на „органічні” і „механічні”:

- а) Е. Дюркгайм;
- б) Ф. Тьонніс;
- в) В. Парето;
- г) Г. Спенсер;

II рівень

1. Чому компоненти мови, культури та території є важливими для формування етносу?

2. Чому народність етнічна та соціальна спільність людей, котра історичне йде за етносом й передує нації?

3. Яку роль виконують норми у суспільстві?

III рівень

1. Дайте відповідь на наступне питання: які функції виконує етнос?

2. Дайте відповідь на наступне питання: чи можна вирішити дилему нація – національність? Чому лінгвістичне співтовариство є закладом нації?

Варіант 9

I рівень

1. Термін «інформаційне суспільство» ввів:

а) Д. Белл;

б) Р. Арон;

в) Е. Тоффлер

2. Якщо під одним дахом живуть декілька споріднених сімей, більше двох поколінь, то така сім'я є: а) нуклеарною; б) расширеною;

в) подружньої

3. Усвідомлена і пережита людиною необхідність у тому, що відповідає вимогам її життєдіяльності, – це...

а) цінності;

б) потреби;

в) норми;

г) інститути.

4. Найчисленніший клас США, "стабілізатор суспільства" виступає за політичну, соціальну і економічну стабільність:

а) вищий клас;

б) середній клас;

в) нижчий клас

5. Який тип конфлікту конфліктологи відносять до найбільш некерованого і непередбачуваного:

а) Емоційний;

б) Раціональний;

в) Відкритий;

6. Які дії конфліктуючих сторін можна назвати компромісом:

а) Один з суперників припиняє боротьбу, зважаючи на її безперспективність або унаслідок виснаження ресурсів ;

б) Сторони йдуть на взаємні поступки, добровільно відмовляються від частини своїх домагань ;

в) Одна із сторін створює переважаючу перевагу в результаті втручання третьої сили ;

7. Термін „соціологія” запропонував і вперше використав у своїх творах:

а) Г.Спенсер;

б) Е.Дюркгайм;

в) К.Маркс;

г) О.Конт.

8. Який сенс вкладають соціологи в поняття "соціальний рух":

а) Стійкі і стабільні суспільні утворення, що підтримують громадський порядок;

б) Формальні соціальні утворення з яскраво вираженим офіційним членством, фіксованими правилами і жорстко закріпленими статусами і ролями ;

в) Колективні, організовані, свідомі, динамічні дії, направлені на підтримку соціальних змін або на опір змінам в суспільстві;

9.Рівень соціологічних знань, на якому суспільство вивчається як цілісна соціальна система, акцентуючи увагу на глобальних проблемах його життєдіяльності, виявляються сутнісні зв'язки між окремими підсистемами суспільства – це:

а) теоретична соціологія;

б) теорії середнього рівня;

в) рівень конкретних соціологічних досліджень.

10. Видатний український мислитель Г. Сковорода вважав, що:

- а) Відсутність приватної власності можлива тільки при скасуванні сім'ї;
- б) Смысл людського буття становить праця, а щастя – праця за покликанням;
- в) Запорукою стабільності у суспільстві виступає „середній елемент”;

II рівень

1. Визначте сутність поняття «соціальна структура суспільства».
2. Поясніть відмінності між поняттями «страта» і «клас».
3. Визначте основні риси та функції «середнього класу».

III рівень

1. Чим можна пояснити скорочення показника народжуваності в Україні на сучасному етапі її розвитку. З яких саме причин відбувається скорочення народжуваності?
2. Які існують шляхи зміцнення сім'ї.

Варіант 10

I рівень

1. Поняття „ідеального типу” за М. Вебером – це:

- а) Сукупність технологічних, соціальних, культурних змін, спрямованих на вдосконалення системи в цілому;
- б) Певний образ-схема станів та процесів, якби вони проходили без відхилень і перешкод, що розглядається як найбільш зручний спосіб упорядкування емпіричного матеріалу.
- в) Стан суспільства, за якого певне коло його громадян, знаючи про існування обов'язкових норм, ставиться до них негативно або байдуже;

2. Малодітні сім'ї – це:

- а) сім'ї з двома дітьми;
- б) сім'ї з трьома дітьми;
- в) сім'ї з однією дитиною;
- г) сім'ї з однією дитиною та сім'ї з двома дітьми;

3. Матеріальна культура - це:

- а). Процедура технологічних аспектів людського буття;
- б). Фізичні або технологічні аспекти повсякденного життя;
- в). Регулювання та використання різноманітних обставин у суспільстві;

4. Регресивні рухи виступають за:

- а) Поступове реформування існуючого суспільства; б) Корінна зміна існуючого ладу, всіх його цінностей і інститутів;
- в) Повернення (часткове або повне до старих порядків;

5. Аболіціоністські (рухи за відміну якого-небудь закону), феміністські (рухи за рівноправ'я жінок), такі, що забороняють (порнографію, будівництво АЕС і ін.) і екологічні рухи є прикладами:

- а) Революційних рухів;
- б) Рухів опору;
- в) Реформаторських рухів;

6. На чому повинні ґрунтуватися шлюбні відносини:

- а) на згоді чоловіка;
- б) на згоді жінки;
- в) на взаємній згоді і чоловіка і жінки;

7. Чи повинні повнолітні діти піклуватися про своїх непрацездатних батьків:

- а) повинні піклуватися;
- б) не повинні, оскільки цим повинна займатися відповідна організація;
- в) повинні піклуватися інші родичі;

8. Що збагачує культуру:

- а) етноцентризм;
- б) інновація;
- в) ксеноцентризм.

9. Квазігрупами в соціології називають:

- а) групи первинні;
- б) малі групи;
- в) випадкові, нестійкі групи;

10. Найважливішою умовою існування реформаторських рухів є:

- а) Демократичний політичний режим;
- б) Тоталітарний політичний режим;
- в) Атмосфера загального соціального занепокоєння і незадоволеності;

II рівень

- 1. Концепція «соціальної дії» М. Вебера.
- 2. Історичні типи стратифікації.
- 3. Поняття та його сутність й значення «соціальний інститут».

III рівень

- 1. Основні тенденції соціальної диференціації українського суспільства.
- 2. Проблеми формування середнього класу в Україні.

Варіант 11

I рівень

1. Які з наведених явищ є причиною виникнення політики:

- а) розповсюдження світових релігій;
- б) усвідомлення окремими громадянами своїх інтересів;
- в) поділ суспільства на класи;
- г) встановлення капіталістичних відносин;
- д) поява перших державних утворень;
- е) територіальні конфлікти і війни;
- ж) національні конфлікти;
- з) виникнення ринкових відносин і вільного товарообігу;
- і) розповсюдження наукових знань і розвиток філософії;

2. У якій країні було створено першу школу політичної науки:

- а) США;
- б) Германія;
- в) Франція;
- г) Україна;

3. Ідеальна форма держави у Платон:

- а) демократія;

- б) монархія;
- в) тиранія;
- г) олігархія;
- д) аристократія;

4. Найгірший вид державного устрою, на думку Платона:

- а) Олігархія;
- б) Тиранія;
- в) Демократія;

5. Ж. Ж. Руссо дав визначення соціальному договору:

- а) договір однакових об'єктів;
- б) договір між підлеглими і керівниками ;
- в) договір між кастами класами;
- г) договір диктатурою й демократією;

6. Мислитель заклавший філософські основи політичного лібералізму:

- а) Е. Берк;
- б) Д. Локк;
- в) А. Сміт;
- г) К. Маркс;

7. Кому належать вислів: «Людина-політична тварина»:

- а) Платону;
- б) Цицерону;
- в) Аристотелю ;
- г) Ф. Ніцше.

8. Хто перший з мислителів в Історії політичної думки створив модель ідеальної держави:

- а) Платон;
- б) К. Маркс;
- в) Т. Мар;
- г) Конфуцій ;
- д) Аристотель.

9. Який з мислителів в Історії політичної думки запропонував ідею «суспільного договору»:

- а) Аристотель;
- б) Дж. Локк ;
- в) Г.Гроцій ;
- г) Платон;

10. Політична система України це:

- а) перехідна: від закритої до відкритої;
- б) демократична;
- в) авторитарна;
- г) відкрита;

II рівень

1. Дайте визначення поняття «влада».
2. Визначте основні риси предмета і об'єкта політології.

III рівень

1. Французький просвітитель Вольтер сказав: «Свобода-це залежність від законів». Як ви розумієте слово «свобода»? Аргументуйте свою точку зору.
2. Для чого необхідно вивчати політологію.

Варіант 12

I рівень

1. Політична наука, як академічна дисципліна оформилася:

- а) перед 1 світової війни;
- б) перед 2 світовою війною ;
- в) після 2 світової війни;

2. Коли була утворена Міжнародна асоціація політичних наук:

- а) в 1949 р. ;
- б) в 1951 р. ;
- в) в 1963 р. ;

г) 1948 р.

3. Мислитель заклавши філософські основи політичного лібералізму:

а) Е. Берк;

б) Д. Локк;

в) А. Сміт;

г) К. Маркс;

д) І. Кант;

4. На якому з етапів пізнання політичної реальності використовуються емпіричні методи:

а). На етапі операціоналізації;

б) На етапі емпіричного підтвердження;

в) На етапі теоретичного узагальнення;

5. Ідеальна форма держави у Платон:

а) демократія;

б) монархія;

в) тиранія;

г) олігархія;

д) аристократія;

6. Які парадигми виділяються в системі політичного знання:

а). Світоглядні;

б). Теоретико – методологічні;

в) Теологічну;

г). Всі перераховані варіанти;

7. Яке переконання лежить в основі натуралістичної парадигми:

а). Творцем соціального життя, влади, політики є - Бог;

б) Людина - дитя природи, все залежить від природи і визначається нею;

в) Соціальне і політичне - це результат діяльності людей;

8. Що включає в себе експертне (прикладне) політичне знання:

а) Політичну аналітику;

б) Політичну прогностику;

в) Всі перераховані варіанти;

9. Під суб'єктами політики розуміють:

а) організації, на які спрямована політика;

б) сім'ї, виробничі колективи;

в) окремих громадян і організації, що розробляють і здійснюють політику;

г) групи підтримки;

д) релігійні установи.

10. Що вивчає мікро- політологія:

а) Політику на рівні особистості;

б) Окремі політичні інститути, організації, групи;

в) Глобальні політичні процеси;

II рівень

1. Яке методологічне значення має категорія «політична система» для аналізу державного політичного управління.

2. Дайте визначення поняття «бюрократія» і «конфедерація».

III рівень

1. У яких випадках політика проникає у всі сфери життя суспільства і підпорядковує їх. Наведіть конкретні приклади такого підпорядкування.

2. Як співвідноситься економіка і політика, політика і мораль, політика і право, як механізми регуляції суспільного життя.

Варіант 13

I рівень

1. Що вивчає мезополітологія:

а) політику на рівні особистості;

б) окремі політичні інститути, організації, групи;

в) глобальні політичні процеси;

2. Що вивчає геополітика:

а) Політичні явища і процеси на рівні суспільства;

б) Окремі політичні інститути;

в) Глобальні політичні процеси міжнародні відносини;

3. Мислитель заклавший філософські основи політичного лібералізму:

- а) Е. Берк;
- б) Д. Локк;
- в) А. Сміт;
- г) К. Маркс;
- д) Аристотель;

4. Що характерно було для античної політичної думки:

- а) Перехід від міфологічного пояснення політики до філософського;
- б) Сильний вплив християнства на політичну думку;
- в) Світський характер;
- г) Вивчення держави;

5. Найяскравішою теорією Нового часу була:

- а) Теорія природного права;
- б) Теорія суспільного договору;
- в) Всі перераховані варіанти;

6. Хто з мислителів Нового часу розглядав політику, як надбудову над економічним базисом:

- а) А. Токвіль;
- б) К. Маркс;
- в) Дж. Медісон;

7. Початком процесу інституалізації політичної науки прийнято вважати:

- а) 1850р. ;
- б) 1857р. ;
- в) 1863р. ;
- г) 1880 р. ;
- д) 1892 р.

8. Назвіть теоретика неоінституціоналізма:

- а) Д. Марг;
- б) Д. Олсен. ;

в) Всі перераховані варіанти;

9. Що відрізняє політику від інших сфер соціального життя:

а) Особливий вид влади, владних відносин;

б) Боротьба за право здійснювати владу;

в) Всі перераховані варіанти;

10. З якого часу в Англії існує парламент:

а) з 13 ст.;

б) з 16 ст.;

в) з 18 ст.;

II рівень

1. На якому етапі історичного розвитку виникла громадянська концепція політики?

2. За допомогою якого методу в політології досягається об'єктивне пізнання політики як цілісного суспільного явища?

III рівень

1. Політологи стверджують, що політика тісно пов'язана і асоціюється з функціонуванням суспільства на рівні індивіда, сім'ї і колективу. Як і в чому проявляється цей взаємозв'язок.

2. Визначте канали впливу і зворотного зв'язку «великої політики» та «повсякденного життя».

Варіант 14

I рівень

1. До суб'єктів політики можна віднести:

а) Індивіди, соціальні групи;

б) Шари, організації;

в) Всі перераховані варіанти;

2. Політична психологія – це:

а) Система оцінок, смислів і тверджень учасників політики;

б) Емоції, почуття, переживання, на основі яких відбувається оцінка реальної дійсності;

в) Всі перераховані варіанти;

3. Гуманітарна функція політики виражається:

а) У створенні гарантій прав і свобод особистості;

б) У забезпеченні громадського порядку, громадянського миру і організованості;

в) Всі перераховані варіанти;

4. Мислитель заклавши філософські основи політичного лібералізму:

а) Е. Берк ;

б) Д. Локк;

в) А. Сміт ;

г) К. Маркс;

д) Платон ;

е) І. Кант.

5. Кому належить ідея поділу влади в державі:

а) Д. Локк;

б) Ш. Л. Монтеск'є;

в) Т. Гоббс.

6. Який ресурс влади найбільшою мірою залежить від ЗМІ:

а) розподіл матеріальних благ;

б) примус;

в) переконання;

7. Джерелами влади є:

а) ідеологія ;

б) держава ;

в) знання, інформація;

г) організація.

8. Яка категорія політології застосовується для формування уявлення про дійсне співвідношення диктатури і демократії в будь-якій окремо взятій країні:

а) Конституція;

- б) політичний режим;
- в) форма правління;
- г) форма державного устрою.

9. Аристотель чітко сформулював актуальне для нашого часу тезу про перетворюючій силі всевладдя закону: «Там, де відсутня влада закону, немає і державного устрою. Закон має панувати над усім». Що означає принцип верховенства закону в правовій державі:

- а) недопустимість узурпації державної влади, свавілля і беззаконня в суспільстві;
- б) суверенність народу як джерела влади ;
- в) гармонійність свободи особи зі свободою всіх громадян держави ;
- г) відносини між державою, суспільством і особистістю, суворо регульовані нормами права ;
- д) наявність розвиненої законодавчої системи.

10. Хто є автором теорії, що розглядає лідера, як ізольований від конкретних соціальних умов феномен:

- а) Ф. Гальтон ;
- б) Т. Парсонс ;
- в) Гегель.

II рівень

1. Визначте основні концепції політичної думки доби Відродження та Просвітництва

2. Охарактеризуйте сутність, структуру і функції політичної ідеології (загалом).

III рівень

1. Яке методологічне значення має категорія «політична система» для аналізу державного політичного управління.

2. Шан Ян, давньокитайський мислитель, засновник школи легістів, багаторазово підкреслював, що в зразково керованій державі має бути багато покарань і мало нагород. Яка держава, на ваш погляд, буде більш

стабільнішою: та, де багато покарань, або та, де багато нагород? Який зв'язок існує між нагородами і покараннями, з одного боку, і добробутом і стабільністю держави -з іншого.

Варіант 15

I рівень

1. Основним змістом демократії є:

- а) права і свободи особистості ;
- б) виборність основних органів влади ;
- в) влада більшості над меншістю.

2. Влада - це

а) відносини між людьми, де воля і дії одних панують над волею і діями інших;

- б) насильство;
- в) примус;
- г) професія;
- д) відносини між суверенними державами;

3. Перша в історії конституційна монархія встановилася в результаті:

- а) громадянської війни в США ;
- б) французької революції ;
- в) англійської революції ;
- г) громадянської війни в Іспанії;

4. Автором теорії політичної системи є :

- а) Р. Алмонд ;
- б) Д. Істон ;
- в) М. Дюверже ;
- г) К. Дойч ;
- д) Т. Парсонс

5. Основою громадянського суспільства німецький мислитель Гегель вважав:

- а) приватну власність ;

- б) наявність діючої опозиції ;
- в) розвинену економіку ;
- г) багатопартійну систему ;
- д) чинну конституцію;

6. Який зміст поняття «політичний конфлікт»:

а) суперництво суб'єктів політики, яке регламентується законами і нормами моралі, що прискорює процес формування в суспільстві коаліцій, союзів, партійних систем ;

б) конкурентна боротьба суб'єктів політики, обумовлене протилежністю їх політичних інтересів, цінностей, уявлень про пріоритети розвитку суспільства ;

в) загострення протиріч у системі міжособистісних і групових політичних відносин ;

г) конфліктне поведінка учасників політичного процесу, заперечують розподіл влади, ресурсів, авторитету, впливу ;

д) політична криза (масове невдоволення і обурення діяльністю владних структур) ;

е) конкурентна боротьба суб'єктів політики, які прагнуть до розподілу (перерозподілу) владних повноважень або ресурсів суспільства ;

ж) розбіжності між суб'єктами політики.

7. Який тип політичної свідомості орієнтується на здійснення соціальних змін шляхом стрибкоподібного переходу від одного якісного стану суспільства до іншого:

- а) реформістський ;
- б) консервативний ;
- в) революційний.

8. Політична психологія – це:

- а) Система оцінок, смислів і тверджень учасників політики;
- б) Емоції, почуття, переживання, на основі яких відбувається оцінка реальної дійсності;

в) Всі перераховані варіанти;

9. Коли виникли масові політичні партії:

- а) у кінці XIX століття;
- б) після першої світової війни;
- в) у середині XVIII століття;
- г) у Давньому Римі;

10. Сучасний поліцентризм в міжнародних відносинах полягає в:

- а) зростання взаємовпливу різних суб'єктів геополітики ;
- б) хаосу і дезінтеграції в міжнародних відносинах;
- в) посилення влади наддержав ;
- г) біполярності світу.

II рівень

1. Назвіть глобальні проблеми людства, та охарактеризуйте шляхи їх вирішення.

2. Дайте визначення поняття «суб'єкт політики» і «демократія».

III рівень

- 1. Що є предметом вивчення політичної географії?
- 2. Які закони визначають політологію, як науку.

Варіант 16

I рівень

1. Коли виникають масові політичні партії :

- а) у кінці XIX століття;
- б) після першої світової війни;
- в) у середині XVIII століття;
- г) у Давньому Римі;

2. Що відрізняє лідера від ватажка:

- а) Здатність постійно висувати нові ідеї;
- б) Почуття політичного часу;
- в) Лексикон;
- г) Харизма;

3. Предметне поле політології не включає вивчення:

- а) Політичних відносин ;
- б) Закономірностей генезису влади ;
- в) Соціальних проблем ;
- г) Принципів політичної діяльності ;
- д) Всього перерахованого вище;

4. Засновником науки про політику є

- а) Конфуцій;
- б) Аристотель;
- в) Н. Макіавеллі;
- г) К. Маркс;

5. Розуміння політики як сфери, де на першому місці інтереси груп, а також соціально-історичні умови, характерно для концепцій:

- а) теологічних ;
- б) натуралістичних ;
- в) біхевіористських ;
- г) соціальних ;
- д) раціонально-критичних;

6. До недоліків сучасної політології як науки можна віднести:

а) відсутність єдиної політичної теорії і роз'єднаність політологічних шкіл;

- б) розрив між теорією і практикою ;
- в) академізм і схоластика ;
- г) всі варіанти ;
- д) відсутність чітких критеріїв «істинності», релятивізм;

7. Коли політологія стала викладатися як навчальної дисципліни:

- а) У Стародавньому світі (з часів Платона і Аристотеля) ;
- б) У період Відродження (з часів Макіавеллі) ;
- в) У другій половині XIX ст. ;
- г) В епоху Нового часу ;

д) На початку ХХ ст.

8. Кому з політичних мислителів належать слова. «Государ, діючи грубою силою, подібно до тварин, повинен поєднувати в собі якості лева і лисиці»:

а) Т. Гоббсу ;

б) Ф. Ніцше ;

в) Дж. Локку ;

г) Н. Макіавеллі ;

д) Серед запропонованих варіантів правильного немає;

9. Інформаційні ресурси влади – це:

а) Матеріальні цінності;

б) Знання, інформація, засоби їх отримання і поширення;

в) Зброя, апарат фізичного примусу;

10. Прихильниками футурологічної концепції єдиного світового держави виступають :

а) "Цивілізаційники" (представники цивілізаційних концепцій) ;

б) «Яструби» (захисники силової концепції влади) ;

в) «Глобалісти» ;

г) «Націоналісти-патріоти» ;

д) Серед запропонованих варіантів правильного немає;

II рівень

1. Дайте визначення поняття «громадянське суспільство»

2. Назвіть принципи взаємодії моралі і політики

III рівень

1. За яким принципом має здійснюватися, на думку Аристотеля, розподіл благ у суспільстві.

2. Які категорії характеризують політологію як науку.

Варіант 17

I рівень

1. Основну роль у розробці теорії громадянської культури демократичного суспільства зіграли:

- а) Р. Алмонд і С. Верба ;
- б) Т. Парсонс і Р. Мертон ;
- в) В. Пугачов і Б. Капустін ;
- г) Г. Моска і В. Парето;
- д) Серед запропонованих варіантів правильного немає

2. Хто з перерахованих стародавніх мислителів виступав проти приватної власності:

- а) Аристотель ;
- б) Платон ;
- в) Цицерон ;
- г) Конфуцій ;
- д) Будда;

3. Що об'єднує ці імена: М. А. Бакунін, П. А. Кропоткін, Ж. Прудон:

- а) Теоретики сильної державної влади ;
- б) Теоретики анархізму ;
- в) Теоретики правової держави ;
- г) Засновники соціалізму;
- д) Засновники комунізму;

4. Для чого, згідно Ш. Монтеск'є, необхідно поділ влади:

- а) Для ефективного функціонування економіки ;
- б) Для забезпечення політичної свободи в суспільстві ;
- в) Для захисту інтересів народу ;
- г) Для функціонування держави ;
- д) Серед запропонованих варіантів правильного немає;

5. Дж. Локк як представник політичної філософії епохи Нового часу є:

- а) Основоположником лібералізму ;
- б) Прихильником консерватизму ;

- в) Представником соціалістичного утопізму ;
- г) Одним з авторів Декларації незалежності США ;
- д) Серед запропонованих варіантів правильного немає;

6. Наука політологія виникла:

- а) у Франції;
- б) у країнах Давнього Сходу;
- в) у США;
- г) у Київській Русі;
- д) у Давній Греції;

7. Економічна функція держави належить:

- а) До внутрішніх функцій;
- б) До зовнішніх функцій;
- в) Всі перераховані варіанти;

8. Політична функція держави належить:

- а) До зовнішніх функцій;
- б) До внутрішніх функцій;
- в) Всі перераховані варіанти;

9. Мислитель, який першим дав систематичне визначення основам політичної науки:

- а) Августин Блаженний ;
- б) Фома Аквінський ;
- в) Аристотель ;
- г) Конфуцій ;
- д) Платон;

10. «Сукупність прийомів і методів здійснення влади і досягнення політичних цілей» – це визначення:

- а) Політичної системи ;
- б) Політичної комунікації ;
- в) Політичного режиму ;
- г) Політичної влади ;

д) Серед запропонованих варіантів правильного немає;

II рівень

1. Ц чому полягає сутність влади - як соціального явища

3. Дайте загальну характеристику методам влади

III рівень

1. Чому античні мислителі Платон і Аристотель виступали проти демократії як форми державного правління.

2. Як Ви вважаєте чи буде впливати політика на професійну діяльність, якою Ви плануєте займатися після закінчення ДДПУ.

Варіант 18

I рівень

1. Автор теорії плебісцитарної демократії :

а) Вебер М. ;

б) Маркс К. ;

в) Ж.Ж. Руссо;

г) Парето В. ;

2. Політика імморалізму, виражена у формулі «мета виправдовує засоби», є:

а) макіавеллізм;

б) бонапартизм ;

в) волюнтаризм;

г) націоналізм;

д) сепаратизм;

3. Перерахуйте імена двох мислителів, які відстоюють ідею поділу влади:

а) Т. Гоббс ;

б) Дж. Локк ;

в) Ж.-Ж. Руссо ;

г) Ш. Монтеск'є ;

д) Серед запропонованих варіантів правильного немає;

4. Суб'єктами політики є:

- а) Тільки політичні лідери ;
- б) Виключно держава та її структури ;
- в) Інститути громадянського суспільства ;
- г) Люди та організації, що здійснюють політичні дії ;
- д) Серед запропонованих варіантів правильного немає;

5. Форма правління прибічником якою був Т. Джефферсон:

- а) аристократія ;
- б) демократія;
- в) монархія;
- г) олігархія;

6. Що включає в себе поняття демократичний політичний режим:

- а) Державний режим;
- б) Діяльність політичних і громадських організацій;
- в) Свобода народу у всьому;
- г) Усі вище перераховані варіанти;

7. Політологія оформилася в якості самостійної наукової дисципліни:

- а) ХІХ столітті ;
- б) Наприкінці ХVІІІ століття ;
- в) ХVІ столітті ;
- г) ХХ столітті ;
- д) Серед запропонованих варіантів правильного немає;

8. До представників утопічною політичної думки належать:

- а) Т. Кампанелла, Р. Оуен, Т. Гоббс;
- б) Ш. Фур'є, Т. Мор, Ш.-Л. Монтеск'є;
- в) Р. Оуен, Т. Мор, Т. Джефферсон;
- г) Т. Кампанелла, Т. Мор, Р. Оуен;
- д) Т. Гоббс, Дж. Локк, Т. Кампанелла.

9. До інститутів громадянського суспільства належать:

- а) Громадські організації ;

- б) Законодавчі органи ;
- в) Політичні інститути;
- г) Судові органи ;
- д) Серед запропонованих варіантів правильного немає;

10. Влада духовенства, церкви:

- а) охлократія ;
- б) плутократія;
- в) тиранія ;
- г) теократія;

II рівень

1. Дайте визначення поняття «геноцид» і «політична культура».
2. Особливості розвитку політичної думки XIX-XX століття.

III рівень

1. Як ви розумієте сенс поняття «влада». Приведіть приклади проявлення влади виходячи зі свого досвіду.
2. Що собою представляє суб'єкт влади. Якими рисами він повинен володіти.

Варіант 19

I рівень

1. Теорію політичної еліти розробив:

- а) В. Парето;
- б) Дж. Локк;
- в) К. Маркс;
- г) В. Ленін;
- д) Т. Парсонс;

2. Хто з названих учених є засновником лібералізму як ідейно-політичного спрямування:

- а) Т. Гобс;
- б) Т. Мор ;
- в) Дж. Локк ;

г) Н.Макіавеллі ;

д) Ш. Монтеस्क'є;

3. Макіавелізм – це принцип, згідно з яким в політиці:

а) всі засоби виправдані для досягнення мети;

б) потрібно бути батьком для своїх підданих;

в) треба дбати про народ;

г) треба обожнювати владу і державу;

д) треба відмовитися від влади.

4. Погляди Т. Гоббса, Д. Локка, Ж. Ж. Руссо збігаються в обґрунтуванні:

а) теорії суспільного договору;

б) критичному ставленні до людини;

в) морально-етичному підході до політики;

г) обожненні політики;

д) заперечення політики.

5. Яку сферу інтересів Гегель визначив як область «громадянського суспільства»:

а) Загальних інтересів;

б) Політичних інтересів;

в) Приватновласницьких інтересів;

6. Політична партія:

а) Об'єднання людей за інтересами;

б) Один з політичних інститутів;

в) Організація яка виражає інтереси деяких верств суспільства;

г) інше ;

7. В який час розпочався процес становлення політології як науки:

а) У Стародавньому світі ;

б) У Новий час, у період бурхливого розвитку багатьох наук ;

в) Після Другої світової війни ;

г) В епоху Реформації ;

д) Після закінчення «Холодної війни» ;

8. Політична організація для управління загальними справами суспільства це:

- а) партія;
- б) профспілки;
- в) держава;
- г) церков;
- д) ЗМІ;

9. Представниками американської політичної думки 18-19 ст. є:

- а) Т. Джефферсон і З. Бжезинський;
- б) Т. Парсонс і Л. Гумплович;
- в) І. Кант і Г. Гегель;
- г) Т. Джефферсон і Т. Пейн;
- д) Т. Джефферсон і Р. Браун;

10. К. Маркса і В. Леніна об'єднує політичне вчення:

- а) лібералізм;
- б) комунізм;
- в) радикалізм;
- г) консерватизм;
- д) анархізм.

II рівень

1. Дайте визначення поняття «націоналізм» і «політичний лідер».
2. У чому полягають особливості формального і неформального лідерства.

III рівень

1. Розкрийте зміст теорії «суспільного договору». Поясніть, чому теорія божественного походження держави змінила теорія «суспільного договору».
2. Який тип партійної системи є найбільш характерним для тоталітарного режиму. Яка партійна система в Україні.

Варіант 20

I рівень

1. Середньовічна концепція божественного приречення, в тому числі і в області політики, розроблялася:

- а) Аристотелем;
- б) А. Аврелієм;
- в) Конфуцієм;
- г) Т. Мюнцером;
- д) Ж.-Ж. Руссо.

2. Сучасна правова держава – це:

- а) Демократична держава;
- б) Соціальна, світська держава;
- в) Всі перераховані варіанти;
- г) інше;

3. Коли виникли масові політичні партії:

- а) у кінці XIX століття;
- б) після першої світової війни;
- в) у середині XVIII століття;
- г) у Давньому Римі;

4. Яку форму державного ладу Платон вважає ідеальною:

- а) аристократію ;
- б) тимократію ;
- в) олігархію;
- г) демократію;

5. Інституалізовані групи - це групи:

а) Діючі в рамках сформованого в суспільстві інституалізованного порядку;

- б) Порушують сформовані у суспільстві закони і норми;
- в) Виникають спонтанно;

6. Принципом марксистського підходу до політики є:

- а) політика визначається економікою, матеріальними інтересами людей;
- б) політика – це боротьба класів;

- в) політика – це сфера діяльності людини;
- г) основа політики – організоване насильство і класове панування;
- д) політика – це концентрований вираз економіки.

7. Яка геометрична фігура символізує стратифікацію зрілого громадянського суспільства:

- а) квадрат;
- б) трикутник;
- в) ромб;
- г) піраміда;
- д) прямокутник;

8. Який тип держави відповідає зрілому громадянському суспільству:

- а) буржуазна держава;
- б) соціалістична держава;
- в) європейська держава;
- г) правова держава;

9. Розглядав політику з точки зору системного підходу:

- а) Т. Гоббс;
- б) Плато
- в) Ш.-Л. Монтеск'є;
- г) М. Вебер;
- д) Т. Парсонс.

10. Термін "політика" своїм походженням зобов'язаний:

- а) Аристотелю;
- б) В. Леніну;
- в) М. Вебером;
- г) Н. Макіавеллі;
- д) Платону.

II рівень

1. Чому у правовій державі необхідний поділ влади
2. Дайте загальну характеристику рисам політичної партії

III рівень

1. Для підтримки правопорядку влада має право використовувати насильство і примус. Як вони співвідносяться з легітимністю.
2. Чого Ви чекаєте від вивчення курсу «Політологія».

Перелік тем есе з курсу «Соціально-політичні студії»

1. Соціологія як наука, її об'єкт і предмет.
2. Структура і рівні соціологічного знання.
3. Основні функції соціології.
4. Зв'язок соціології з іншими суспільними науками.
5. Виникнення і розвиток соціології як окремої науки.
6. Становлення та розвиток соціології як науки в Західній Європі (XIX—XX ст.)
7. Формування й розвиток соціологічної думки в Україні
8. Суспільство як соціальна система та її структурні елементи.
9. Типологія суспільств.
10. Сутність та основні елементи соціальної структури
11. Соціальні спільності: сутність та типи.
12. Сутність соціальних інститутів та їхнє значення у системі суспільних відносин.

13. Соціально-класова структура суспільства та її елементи.
14. Підстави соціальної стратифікації. Характеристика страти.
15. Основні типи соціальної стратифікації в сучасному суспільстві.
16. Поняття соціальної групи, її функції та різновиди.
17. Сутність і типи соціальної мобільності.
18. Соціальна структура українського суспільства та тенденції її розвитку
19. Поняття особистості. Особливості соціологічного аналізу особистості.
20. Соціальні типи особистості
21. Соціалізація особистості: сутність, агенти, етапи.
22. Соціальний статус і соціальні ролі особистості.
23. Соціальні регулятори діяльності та проблеми девіантної поведінки.
24. Предмет, категорії та основні аспекти соціології праці
25. Сутність, механізм і основні функції соціального управління
26. Предмет соціології політики.
27. Влада як форма соціальної взаємодії.
28. Соціологічне поняття культури та її складові елементи..
29. Основні форми, рівні і різновиди культури.
30. Місце та роль культури у житті суспільства..
31. Релігія як соціальне явище.
32. Предмет і методи соціології релігії, зв'язок її з іншими формами суспільної свідомості.
33. Релігійні організації та соціально-релігійна ситуація у сучасній Україні.
34. Сутність соціології молоді.
35. Сім'я як об'єкт соціологічного вивчення.
36. Основні функції сім'ї та тенденції її розвитку.
37. Поняття конфлікту, його соціальна природа та функції у суспільстві.
38. Соціальні конфлікти в Україні на сучасному етапі.

39. Програма і робочий план конкретно-соціологічного дослідження.

Вибірка.

40. Методи збору соціологічної інформації.

41. Девіантна поведінка і його види.

42. Предмет та основні категорії етносоціології.

43. Засновник соціології О. Конт.

44. Соціологічні погляди Е.Дюркгейма.

45. Розуміюча соціологія М.Вебера.

46. Основні положення соціологічної концепції П.О. Сорокіна.

47. Структурний функціоналізм (Т.Парсонс, Р.Мертон).

48. Основні принципи матеріалістичного вчення про суспільство К.

Маркса і Ф. Енгельса.

49. Феноменологічна школа соціології.

50. Громадська думка як об'єкт соціального аналізу.

51. Особливості ранніх релігійно-політичних доктрин.

52. Політико-правові погляди Т. Гоббса в праці “Левіафан”.

53. Етика влади у творчості І. Канта.

54. Політичні концепції сучасності.

55. Сутність політичних поглядів І. Мазепи.

56. Політичні погляди П. Могили.

57. Принципи політичної діяльності володаря в концепції Н. Макіавеллі.

58. М. Вебер про політику як покликання і професію.

59. Політична сфера суспільства та особливості політичного життя.

60. Взаємодія політики і економіки.

61. Проблема політичної влади в Україні на етапі її державотворення.

62. Співвідношення громадянського суспільства і правової держави.

63. Парламентаризм: Сутність і особливості.

64. Проблеми формування громадянського суспільства в Україні.

65. Політичні режими ХХ століття (на вибір студента).

66. Масові суспільно-політичні рухи в посттоталітарних суспільствах.

67. Нові соціальні (альтернативні) рухи як вираз суперечностей і конфліктів постіндустріального суспільства.
68. Політичні погляди Д. Дідро та П. Гольбаха.
69. Політичні погляди Й. Фіхте.
70. Теорія утилітаризму Дж. Бентама.
71. Політичні погляди мислителів США. Політичний памфлетизм.
72. Економічне вчення А. Сміта. Політика "laissez-fair".
73. Політична концепція солідаризму (Е. Дюркгейм та Л. Дюгі).
74. Технократичні концепції неоліберальної демократії.
75. Політична доктрина анархізму і анархо-синдикалізму.
76. Політична доктрина більшовизму.
77. Екологічні організації та рухи в Україні.
78. Участь у виборах і громадянська зрілість.
79. Політичний маркетинг.
80. Поняття еліти, її основні функції.
81. Концепції елітизму: концепції еліт В. Паретто і Г. Моска; “залізний закон” олігархії Р. Міхельса.
82. Еліта і демократія.
83. Сучасний лібералізм: традиції та новації.
84. Перспективи неофашизму в постсоціалістичних країнах.
85. Націоналізм в контексті політичної боротьби.
86. Політичний тероризм.
87. Радикальні організації – необхідний елемент політичного плюралізму чи тероризм?
88. Характер та особливості політичних конфліктів на пострадянському просторі.
89. Роль ЗМІ у формуванні громадської думки.
90. Шляхи і засоби формування політичної культури молоді.
91. Політична культура українського народу: історія і сучасність.
92. Гуманізм зовнішньополітичної діяльності України.

93. Свобода вибору – імператив сучасного світу.
94. Національна безпека і національні інтереси України.
95. Політика і особливості розвитку сучасної цивілізації.
96. Політичне лідерство в посткомуністичній Україні.
97. Політична влада в Україні.
98. Трансформація політичних режимів. Політичний режим в Україні.
99. Шляхи формування політичної еліти. Політична еліта в Україні.
100. Групи інтересів в українському політикумі.

**Перелік питань до навчальної дискусії з навчальної дисципліни
«Соціально-політичні студії»**

1. Предмет, структура і функції соціально-політичної науки.
2. Соціологія як наука, її об'єкт і предмет.
3. Структура і рівні соціологічного знання. Основні функції соціології.
4. Виникнення і розвиток соціології як окремої науки.
5. Суспільство як соціальна система та її структурні елементи. Типологія суспільств.
6. Соціальні спільності: сутність та типи.
7. Сутність соціальних інститутів та їхнє значення у системі суспільних відносин.
8. Основні типи соціальної стратифікації в сучасному суспільстві.
9. Поняття соціальної групи, її функції та різновиди.
10. Сутність і типи соціальної мобільності.

11. Поняття особистості. Особливості соціологічного аналізу особистості.
12. Соціальні типи особистості. Соціалізація особистості: сутність, агенти, етапи.
13. Соціальний статус і соціальні ролі особистості.
14. Сутність, механізм і основні функції соціального управління
15. Предмет соціології політики. Влада як форма соціальної взаємодії.
16. Сутність соціології молоді.
17. Сім'я як об'єкт соціологічного вивчення.
18. Поняття конфлікту, його соціальна природа та функції у суспільстві.
19. Соціальні конфлікти в Україні на сучасному етапі.
20. Програма і робочий план конкретно-соціологічного дослідження.

Вибірка.

21. Предмет та основні категорії етносоціології.
22. Засновник соціології О. Конт.
23. Соціологічні погляди Е.Дюркгейма.
24. Розуміюча соціологія М.Вебера.
25. Основні положення соціологічної концепції П.О. Сорокіна.
26. Структурний функціоналізм (Т.Парсонс, Р.Мертон).
27. Основні принципи матеріалістичного вчення про суспільство К.

Маркса і Ф. Енгельса.

28. Феноменологічна школа соціології.
29. Громадська думка як об'єкт соціального аналізу.
30. Предмет і методи політичної науки. Функції політології.
31. Розвиток політичної думки в руслі соціології.
32. Поняття парадигми. Основні політологічні парадигми.
33. Базові характеристики української політичної думки.
34. Політика як суспільне явище.
35. Суб'єкти та об'єкти політики. Сутність політичної соціалізації особи.
36. Роль релігійного чинника у політиці.

37. Влада як суспільний феномен.
38. Політична влада на Україні. Концепція поділу влади.
39. Засоби масової інформації і влада.
40. Політична система суспільства, структура і функції.
41. Типи політичних систем. Тенденції трансформації політичної системи сучасної України.
42. Держава як основний політичний інститут.
43. Концепції виникнення держави. Функції держави.
44. Форми і типи державного правління.
45. Державний устрій України. Проблеми державотворення в Україні.
46. Умови формування громадянського суспільства в Україні: проблеми і перспективи.
47. Політичні режими: сутність та різновиди.
48. Авторитарний режим. Тоталітарний режим.
49. Демократія у сучасному світі. Лібералізм.
50. Природа, концепції та класифікація політичного лідерства.
51. Політичні партії, громадські організації, громадські рухи: порівняльний аналіз.
52. Сутність і функції політичних партій. Типологія (класифікація) політичних партій.
53. Партійно-політичний спектр сучасної України.
54. Основні принципи функціонування виборчих систем. Типи виборчих систем. Виборча система України.
55. Політична культура: сутність, структура, функції. Політична культура сучасного українського суспільства.
56. Сутність політичного процесу та його суб'єкти.
57. Політична діяльність і політична участь. Лобізм.
58. Політичні конфлікти та способи їх розв'язання.
59. Основні категорії геополітики.
60. Сутність і типи політичних еліт.

61. Політична еліта і лідерство в Україні.
62. Походження елітаризму: світові і вітчизняні теорії.
63. Тенденції сучасного світового розвитку.
64. Поняття та функції політичної ідеології.
65. Україна в контексті глобалізаційних процесів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ

Оцінювання знань здобувачів з навчальної дисципліни «Соціально-політичні студії» здійснюється у вигляді поточного контролю знань здобувачів та оцінювання самостійної роботи здобувачів відповідно до робочої навчальної програми.

Поточний контроль знань здобувачів з навчальної дисципліни «Соціально-політичні студії» проводиться за такими формами:

- а) під час лекційних занять;
- б) *під час самостійних занять:*
 - опитування або тестування знань здобувачів з теоретичного матеріалу;
 - оцінка виконання ситуаційних вправ та завдань під час заняття;
- в) *за результатами виконання завдань самостійного опрацювання (індивідуальних завдань):*
 - оцінка виконання домашніх завдань під час заняття;

- оцінка підготовки глосарію, презентацій;
- обговорення матеріалів рефератів під час практичних занять;
- обговорення матеріалів доповідей із поставленого проблемного питання, проведення дискусій, підведення резюме з цього питання під час практичного заняття.

Шкала оцінювання: національна та накопичувальна 100-бальна

За 100-бальною шкалою	За національною шкалою
90 – 100 балів	відмінно
89 – 75 балів	добре
60 – 74 балів	задовільно
26 – 59 балів	незадовільно
0 – 25 балів	неприйнято

Максимальна кількість балів під час оцінювання знань здобувачів у процесі лекційного заняття виставляється за такими критеріями:

- присутність здобувача на лекції, складання її конспекту та активна участь у процесі лекції.

Максимальна кількість балів при оцінювання знань здобувачів у процесі самостійної роботи виставляється за такими критеріями:

- під час опитувань – за повну і ґрунтовну відповідь на задане запитання з теми заняття;
- під час тестування – за правильні відповіді на всі запитання тесту з теми заняття;
- у процесі виконання ситуаційних вправ і завдань – за запропонований правильний алгоритм (послідовність) виконання завдання; за знання теоретичних основ проблеми, порушеної в завданні; за володіння формулами та математичними методами, необхідними для виконання завдання; за отриманий правильний результат.

Максимальна кількість балів під час оцінювання знань здобувачів у процесі написання поточних проміжних контрольних робіт виставляється за правильні відповіді на всі питання роботи. Максимальна кількість балів під

час оцінюванні знань здобувачів у процесі написання контрольних робіт виставляється за правильні відповіді на всі питання роботи. Максимальна кількість балів під час оцінювання знань здобувачів у процесі контрольного заходу виставляється за правильні відповіді на всі питання. Максимальна кількість балів під час оцінюванні рефератів та презентацій за визначеними темами виставляється відповідно до критеріїв:

- за повноту та використання сучасних концепцій і джерел інформації (крім лекційного конспекту має бути ще не менше трьох джерел інформації);
- за оформлення роботи згідно з вимогами і наявність посилань на літературні джерела;
- за наявність змістовних висновків;
- за глибокі знання навчального матеріалу, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах.

Фактична кількість балів, отримана здобувачем за результатами поточного контролю та підсумками контрольного заходу, переводиться в державну оцінку за такими критеріями:

А – оцінка «відмінно» (90-100 балів) виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, наявного в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, уміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку й розвитку, чітко, лаконічно, логічно послідовно відповідати на поставлені питання, уміння застосовувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань;

ВС – оцінка «добре» (89-75 балів) виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань, які, однак, містять певні (несуттєві) неточності;

DE – оцінка «задовільно» (60-74 балів) виставляється за посередні знання навчального матеріалу, недостатньо аргументовані відповіді, слабе застосування теоретичних положень під час виконання практичних завдань;

FX – оцінка «незадовільно» з можливістю повторного складання екзамену (26-59 балів) виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань;

F – оцінка «неприйнято» з обов'язковим повторним вивченням модуля (навчальної дисципліни) (0-25 балів) виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння орієнтуватися під час виконання практичних завдань, незнання основних фундаментальних положень.